Regele Mihai la Bistriţa

Nr. 35 (393), 2 - 8 septembrie 1997

22

ANUL VIII

pag. 6-9

Masă rotundă despre 23 august

Şerban Papacostea, Alexandru Zub, Şerban Rădulescu-Zoner...

TVR

pag. 10-12

SANDA VIŞAN RADU NICOLAU

Compromis costisitor: Valerian Stan a fost demis

pag. 4-5

ANDREI CORNEA

Un mit: Valerian Stan

Am trăit să vedem şi asta: Ana Blandiana şi C.V. Tudor de aceeaşi parte a baricadei vituperînd guvernul şi coaliţia majoritară pentru a-l fi sacrificat pe d-l Valerian Stan, deoarece acesta ar fi dezvăluit *urbi et orbi* teribile acte de corupţie ale conducătorilor PD! Nu e decît unul dintre episoadele (delicios, adevărat) ale unui război purtat de aproape întreaga presă, toată opoziţia, dar şi destui membri ai coaliţiei majoritare împotriva guvernului. *„Troc dezgustător", „monstruoasa coaliţie", „cîrdăşie PD-PNŢCD", „Sfîrşitul iluziilor"* – ce de cuvinte cu sevă şi miez nu s-au scris şi rostit cu acest prilej de către „marile condeie ale presei" (Ciorbea dixit)! Pe de-o parte, aşadar, avem un guvern infam, alcătuit din lupi rapaci (PD) şi din bătrînei incapaci (PNŢCD), preocupaţi numai de *restitutio in integrum;* de partea cealaltă, stă un Saint-Just al zilelor noastre, crucificat în numele marilor principii ale adevărului şi justiţiei – să recunoaştem că trăim în plină mitologie, sau într-un încîntător serial de televiziune. Din păcate însă, nu trăim decît în România...

De acord: atunci cînd pe un taler al balanţei stau marile principii şi pe celălalt „raţiunea de stat", trebuie dat precădere principiilor; dar cu condiţia ca ele să se exprime nu doar prin fraze declamate pe un ton sumbru şi vaticinar, ci şi prin fapte, fie şi mărunte. „Dumnezeu se ascunde în detalii" – cum se zice.

Un astfel de fapt mărunt ar fi fost şi citirea atentă şi fără preconcepţii a materialului prezentat de Valerian Stan pe 27 august, ca şi a celorlalte materiale mai vechi ale aceluiaşi. Dacă s-ar fi făcut aşa, s-ar fi observat că afirmaţiile d-lui Stan sînt adesea contradictorii, incomplete, lipsite de acurateţe, pe scurt, că raportul are serioase defecte, ceea ce ridică unele îndoieli asupra autorului care se obstinează să-l prezinte Parchetului, după ce acesta l-a respins deja. Mărunţişuri, desigur. De ce oare a devenit astăzi o aşa mare virtute să citeşti cu atenţie cîteva paragrafe, înainte de a judeca, acuza, condamna?

Vorbind despre d-l Adrian Severin, raportul Stan (p. 5) ne spune că, în 1990, presupusul infractor (cu soţia dumisale) locuia, în calitate de *coproprietar, în indiviziune* împreună cu părinţii (cum am aflat din declaraţia ministrului) într-un apartament de 50 mp şi 4 camere. Ar trebui să înţelegem de aici că d-l Severin cu soţia posedau numai *o parte indiviză de 25 mp, adică 12,5 mp de persoană,* restul fiind al părinţilor. Dar iată că, într-un alt paragraf, d-l Stan susţine că d-l Severin *„avea asigurată suprafaţa locativă legală (50 mp pentru două persoane, faţă de 20 mp, cît prevedea* Legea nr. 5/*1973)"* şi că a afirmat în mod fals că nu are locuinţă corespunzătoare. Mi-e cu neputinţă să înţeleg aritmetica de mai sus. Să fi avut apartamentul d-lui Severin o geometrie variabilă? Căci altfel cum s-a putut transforma un apartament de 50 mp în întregul său într-o parte indiviză a aceluiaşi apartament, tot de 50 mp? Mai mult, dacă tot e vorba să aplicăm riguros legea ceauşistă din 1973, trebuie reamintit că anumite categorii (membrii uniunilor de creaţie, profesori universitari, demnitari etc.) aveau dreptul la mai mult de 10 mp de persoană. Aşadar, se pare că d-l Severin avea toată îndreptăţirea să ceară o locuinţă de protocol. Că locuinţa primită, de 5 camere pentru 2 persoane, era prea mare se poate discuta; dar de unde rezultă că Adrian Severin este un infractor sau că Parchetul General, sesizat în legătură cu acest caz, a dat o soluţie (de neîncepere a urmăririi penale) „netemeinică şi nelegală"? Lucruri mărunte, aşa-i?

Un alt infractor, vinovat, chipurile, de declaraţie falsă, este şi d-l Traian Băsescu. Cum spune raportul Stan, pentru ca acesta să primească un apartament de 6 camere şi nu de 5 (cum avea dreptul – o recunoaşte şi d-l Stan), la Bucureşti, d-l Băsescu a declarat că *„tatăl său locuieşte împreună cu familia sa",* deşi acesta a continuat să locuiască la Constanţa. Aşadar, d-l Băsescu declară că vor fi 5 persoane la Bucureşti, dar, în fapt, nu au fost decît 4, deoarece d-l Băsescu senior, pare-se, s-a îmbolnăvit şi nu a mai venit la Bucureşti. Dar unde este declaraţia falsă? În bună logică, un fals se poate comite numai în ceea ce priveşte *prezentul sau trecutul, adică faţă de ceea ce este sau a fost.* Cel mult, d-l Stan ar fi trebuit să susţină, dovedind-o, că d-l Băsescu avea o *intenţie frauduloasă* cînd a dat declaraţia, că ştia că tatăl său nu va locui niciodată la Bucureşti. Ceea ce însă „cavalerul virtuţii" nu face. Erau lucruri prea mărunte şi acestea? De asemenea, s-ar putea susţine că d-l Băsescu ar fi trebuit să cedeze apartamentul pe unul mai mic, odată ce s-a convins că tatăl său nu va mai veni la Bucureşti. D-l Băsescu e vinovat aici, dar cine are curajul să arunce primul piatra într-o ţară în care procedeul de a „băga în spaţiu" o cumnată, un unchi sau o bunică erau formule obişnuite pentru milioane de oameni doritori a trăi ceva mai decent? Eu unul nu am acest curaj!

Mă opresc aici cu analiza raportului, deoarece nu am datele necesare (legi, hotărîri de guvern) pentru a judeca temeinicia acuzaţiilor aduse d-lui Petre Roman de a fi distribuit ilegal apartamente. Dar cele spuse mai sus pun, în opinia mea, întregul raport într-o lumină cu totul îndoielnică.

Fie – se va spune. Raportul Stan este incomplet, contradictoriu, discutabil. De ce, totuşi, dacă şefii PD se simt curaţi, ei nu au dorit o nouă anchetă a Parchetului? De ce, în general, s-a procedat de parcă ar fi fost ceva grav de ascuns?

Simplu: fiindcă Valerian Stan era şeful Corpului de control al *primului-ministru;* adică el era reprezentantul, „braţul înarmat" al premierului. Dacă Victor Ciorbea nu-l demitea, ar fi însemnat, implicit, că acceptă nu doar acuzaţiile, dar şi asumă un raport formal defectuos, contradictoriu, incomplet, poate partizan, iar aceasta nici măcar nu ar fi fost prima oară cînd s-ar fi întîmplat aşa ceva. Ar fi crezut liderii PD, ar fi crezut presa, în cazul în care nu ar fi urmat destituirea, că în spatele raportului subordonatului nu este chiar şeful, primul-ministru, ar fi crezut ei că nu e aici un complot ţărănist, un act grav de duplicitate, care ar fi confirmat vechi suspiciuni? Şi asta cînd? După ce liderii coaliţiei de abia conveniseră să nu se mai atace şi cu numai cu trei zile înaintea conferinţei naţionale a PD! Să fim serioşi!

(Continuare în pagina 3)

SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL • ANUL VIII • 16 pagini • 1.200 lei

Reamintim cititorilor noştri că această pagină le aparţine, ca şi responsabilitatea pentru scrisorile lor.

SCRISORI OPINII DREPT LA REPLICĂ

Stimată redacţie a revistei „22“,

Sper din tot sufletul într-o perenitate a acestei publicaţii de elită şi vă felicit pentru luciditatea şi profunzimea abordării diverselor aspecte ale acestei ciudate şi incitante societăţi româneşti. Vă rog să publicaţi, dacă consideraţi că este oportun, această scrisoare deschisă adresată domnului Gavril Dejeu, deoarece am epuizat canalele oficiale de comunicare.

Cu respect, al dumneavoastră,

Horia Chiş

Scrisoare deschisă domnului Ministru de Interne Gavril Dejeu

Domnule Ministru,

Am 23 de ani şi sînt licenţiat în psihologie al Universităţii „Babeş-Bolyai“ din Cluj-Napoca. Anul trecut, imediat după absolvirea facultăţii, m-am adresat Inspectoratului Judeţean de Poliţie Maramureş, în vederea ocupării unui post de profil. A fost prima mea opţiune profesională şi singura în care pasiunea şi competenţa mea îşi puteau dovedi o utilitate reală în actualul context social. Însă acest post s-a înfiinţat doar în primăvara acestui an, iar accesul la el mi-a fost blocat din cauza unor probleme de factură medicală, revolute şi absolut scriptice, în condiţiile în care nu existau alţi candidaţi. Ca urmare, v-am adresat la începutul lunii iunie un memoriu mai puţin convenţional, în urma căruia am primit un răspuns de la Direcţia de Personal şi Învăţămînt din cadrul IGP Bucureşti, care se remarcă printr-o expeditivitate regretabilă, ceea ce denotă şi, din nefericire, reconfirmă o minimă disponibilitate de comunicare din partea unor reprezentanţi ai Poliţiei Române, relativ la societatea civilă. Tocmai abandonarea acestor comportamente autarhice, a căror nuanţă cardinală şi temporală o ştim cu toţii, reclamă un efort psihologic consistent şi persuasiv. E la mijloc o balanţă a comunicării care funcţionează paradoxal într-un perimetru monocolor: încă roşu. Din păcate, sublicitarea interfeţei cu societatea civilă are o arie mult mai extinsă şi nu poate fi explicată exclusiv prin inabilităţi cognitive. Astfel, în multe cazuri, subofiţerul nostru cel de toate zilele este încă dominat de umbrele unui arhetip sovietic de asumare a obligaţiilor profesionale, însă e şi prea puţin interesat sau constrîns să facă un pas elegant sau ferm, cînd e cazul, spre comunitate. Toate aceste disfuncţionalităţi dobîndesc cumulativ o relevanţă implicită negativă în plan moral, iar competenţele din plan profesional nu le pot compensa în derularea unui raţionament evaluativ pe care fiecare cetăţean îl realizează cotidian.

Datorită faptului că propunerea mea de a vă prezenta un plan concret de strategie managerială în domeniul resurselor umane a fost tratată cu indiferenţă (de altfel, nici nu mi-am făcut iluzia că scrisoarea mea va ajunge în mîinile dv.), îmi permit să prefigurez public şi schematic punctul meu de vedere în cazul ministerului pe care îl conduceţi într-un mod care m-a determinat să renunţ la sentimentul inutilităţii pe care socialul, construit pînă acum cîteva luni ştim noi de cine, ni-l oferă consecvent prin intermediul unor slujbuliţe în care compromisul şi lîncezeala mioritică te determină la facile proiecte de emigrare. Prezint în continuare o perspectivă tridimensională a rolului psihologic în cadrul Poliţiei Române:

1) Promovarea unei politici de personal în care fiecare angajat să fie evaluat în funcţie de un punctaj obţinut în baza mai multor criterii şi subcriterii de performanţă. Un inventar complet al acestor criterii şi subcriterii îl voi prezenta în cazul în care cineva din instituţia dv. va fi dispus la dialog. Acest punctaj trebuie să fie decisiv la nivel de avansări în grad şi funcţie, degradări, salarizare etc. Bineînţeles, acest punctaj final suferă o anumită dinamică în timp şi trebuie să reflecte performanţa individuală la nivelul tuturor factorilor implicaţi în activitatea de poliţist (punctajul care provine de la psiholog e doar o parte din punctajul final, care are o structură eclectică). Prin instituirea acestui tip de evaluare, consider că se pot realiza nişte diferenţieri necesare în stabilirea unor ierarhii corecte şi competitive. În plus, se va obţine un efect stimulativ, precum şi o asumare responsabilă şi motivată a obligaţiilor profesionale.

2) Realizarea unui program complex şi de lungă durată de instruire a personalului Poliţiei Române şi în special a corpului de subofiţeri, în vederea îmbunătăţirii concrete a relaţiilor cu societatea civilă. E nevoie, în acest sens, de un susţinut travaliu psihologic, aplicat direct şi concret de la nivelul IGP Bucureşti pînă la cele mai izolate posturi de poliţie. Acest program reprezintă cheia reconstituirii sau, mai bine zis, consolidării demnităţii Poliţiei Române, fiindcă urmăreşte, pe de o parte, substituirea imaginii punitive a Poliţiei cu una protectivă, deschisă şi cooperativă, atît în conştiinţa lucrătorului de poliţie, cît şi în conştiinţa cetăţeanului, şi pe de altă parte, reconstruirea fermităţii şi lipsei de compromisuri în cazul în care acest dialog Poliţie-Comunitate se poartă în baza unor comportamente ilicite de o parte sau de alta. Scopul acestui program în plan psihologic este obţinerea unei versatilităţi eficiente în sfera cognitivă şi comportamentală a poliţistului, astfel încît acesta să poată decide, cînd e cazul, să fie elegant şi deschis şi, cînd e cazul, să fie autoritar şi inflexibil. Aici mai intervin şi o serie de macroaspecte ale relaţiei Poliţie-Comunitate pe care spaţiul nu-mi permite să le epuizez, ca în cazul mai sus-amintitului şi doritului dialog. Mai menţionez doar că acest program trebuie supralicitat ca intensitate şi consistenţă la ultimele niveluri ierarhice şi organizatorice, acolo unde acest deficit relaţional are cea mai mare amploare, dar şi cea mai mare relevanţă.

3) Activităţi specifice, pornind de la instrumentarea unor cazuri dificile prin aplicarea competenţelor de ordin psihologic, executarea unor misiuni operative şi pînă la crearea unui sistem propriu de consiliere şi antrenament psihologic pentru angajaţii Poliţiei Române.

În final, consider că psihologul trebuie să aibă un statut civil în cadrul Poliţiei Române, datorită necesităţii unei parţiale demilitarizări şi la nivelul acestui minister.

Cu sincer respect,

Horia Chiş
Cavnic, 14 iulie 1997

Stimată Doamnă Gabriela Adameşteanu,

Vă scriu şi eu, pentru că scrisoarea d-lui S. Vătafu (din „22“ 29.07–04.08 a.c.) – legată de articolul d-lui Şerban Orescu „Noul Guvern şi vechiul aparat de stat“ din 8–14.07 a.c. – este prea interesantă ca să nu fie completată şi cu opinia unui provincial. De aici, de unde eventualele cosmetizări operate la nivelul aparatului de stat al Ministerului Culturii nici n-au cum să se vadă, nici cine merge şi pentru ce în străinătate etc. De aici, din provincie, alte lucruri apar evidente.

Într-adevăr, venirea d-lui Ion Caramitru la conducerea Ministerului Culturii a avut o valoare de simbol, de care mulţi şi-au legat speranţele că se va putea transforma aici ceva în bine. Se sconta pe aceasta şi, indubitabil, noul ministru era bine intenţionat, mai puţin însă avizat. Deoarece acest minister nu-i altul decît fostul CCES, un instrument ideologic super-perfecţionat, care avea libertate şi autonomie funcţională de stat în stat, criteriile sale de cenzură, de promovare sau compromitere erau tabu şi necruţătoare, cărora nimeni nu le putea scăpa, nimeni, ca reprezentanţii săi, nu ştia mai bine cine-i Grigorescu, cine-i Brâncuşi, îşi permiteau chiar pe unii să nu-i recunoască, să nu recunoască nivelul de perfecţionare profesională a doctoratului acordat nu de Universitatea Yale, Praga sau Budapesta, ci pe cele acordate de universităţile din ţară (Bucureşti, Cluj, Iaşi...) – pentru că erau pur şi simplu neputincioşi profesional să realizeze aşa ceva, pentru că aceştia aveau alte griji. Virtuţile organizatorice ale acestui aparat puse în slujba statului totalitar le depăşeau pe cele ale Academiei „Şt. Gheorghiu“ – care, reprezentînd o suprastructură paralelă, s-a desfiinţat mult mai uşor. Ceea ce nu este cazul cu ministrul Culturii, cu deschidere largă în mass-media. Organigrama acestui aparat nici nu poate funcţiona altfel decît în acord cu ideea în care s-a creat şi a funcţionat atît de bine, de nivelator în spirit comunist al personalităţilor. Chiar acele eventuale schimbări cosmetice făcute la nivelul unor sectoare nu împiedică prin nimic să rămînă tot ce a fost. Nu întîmplător, reprezentanţii unor formaţiuni ai PDSR, ai PRM, PSM sau PUNR se regăsesc aici de minune, permiţîndu-şi a face stindard inclusiv din simbolul personalităţii noului ministru. Din care moment ministrului nu-i rămîne decît să se întrebe: „Ce ai fost, bădie, şi ce ai ajuns?!“.

Declaraţiile de bună intenţie nu pot ţine loc nevoii stringente de perfecţionare a acestui aparat de stat pus în slujba culturii. Unul care altfel nu ezită să opună o rezistenţă violent agresivă şi practic invincibilă faţă de tendinţele de formulare a problemelor culturii în termeni axiologici, epistemologici, de marketing etc. Se cunoaşte doar un singur criteriu, unul, şi cică foarte bine, adică cel naţional. Chiar dacă în termenii acestui criteriu creaţii ca ale lui Grigorescu, Baba, Luchian..., colecţii de naturale etc. au ajuns dramatic subevaluate, în imposibilitate de a fi puse în circuit univeresal. Iar dacă ai schiţat cumva cel mai mic gest de demascare a unor asemenea anacronisme, îndată ajungi considerat ca „român suspect“. Adică o veritabilă ameninţare la adresa statului şi partidului de guvernămînt. Care de acum pot fi la fel de bine şi PNŢCD, şi PNL şi..., sub a căror mantie, anterior roasă în închisorile comuniste, cu un rar tupeu, acum se pun acelaşi aparat şi aceleaşi persoane, de cultură mai puţină, dar cu precisă răspundere în serviciile secrete – ca să nu crească, să nu creeze cumva valori peste care ar putea sări din cadrul naţional(ist). Şi, astfel, Ministerul Culturii rămîne acelaşi ce a fost odată: CCES (...)

Cu alese sentimente de respect,

Dr. M.-I. Mihai
Constanţa 1 august, 1997

Stimată redacţie,

Am citit cu deosebit interes excepţionalul eseu al d-lui H.-R. Patapievici, „Despre toleranţă“. Aş avea doar o singură obiecţie legată de fraza: „Însă, deoarece omul este un animal metafizic, soluţia toleranţei nu este naturală, ci trebuie să fie impusă“.

Cred că nici Socrate-le lui Platon, nici Hamlet-ul lui Shakespeare şi nici Faust-ul lui Goethe nu au avut fire metafizică. Toţi trei au fost cutezători care au pornit de la ideea că nu sînt deţinătorii adevărului şi au îndrăznit să-l afle, chiar cu preţul vieţii.

Omul modern este mai resemnat decît aceşti eroi ai literaturii mondiale, el ştie nu numai că nu este deţinătorul adevărului, dar şi faptul că singur nu-l poate afla, pentru aflarea lui – folosind excelenta definiţie a d-lui Patapievici, tocmai din articolul citat – „sursa (...) este opinia“. Menţionez totuşi că opinia nu poate fi aflată în materie de adevăr prin plebiscit. El se conturează prin atitudinile şi constrîngerile manifestate şi suportate de milioanele de indivizi ai societăţii. Adevărul se defineşte undeva în viitorul civilizaţiei umane, formularea lui se perfecţionează încontinuu; el este un dar şi totodată în har al culturii, de o valoare inestimabilă, încît datoria individului este nu numai să contribuie la nuanţarea definiţiei, ci să-i stimuleze şi pe semenii săi să vină cu aport propriu la elucidarea cît mai perfectă a acesteia. Atitudinea nerăbdătoare de îndemnare la lămurirea viziunilor partenerilor de dialog asupra adevărului se numeşte – după opinia mea – toleranţă, care aşadar are şi o anumită trăsătură coercitivă.

Vig Ştefan
Baia Mare, 31 iulie 1997

NOILE TARIFE ALE ABONAMENTELOR CU REDUCERE LA REDACŢIA „22“

Foarte avantajos pentru cadre didactice, elevi, studenţi, pensionari, foşti deţinuţi politici şi veterani de război:

- Numai **9.500 lei** pe 3 luni, cu expediere la domiciliu (reducere **39%**);
- Numai **7.000 lei** pe 3 luni, cu ridicare de la redacţie (reducere **55%**).

PRACTIC JUMĂTATE DIN EXEMPLARELE PRIMITE SÎNT GRATUITE.

Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sînt, de asemenea, cu reducere:

- **11.500 lei** pe 3 luni (reducere **26%**), cu expediere la domiciliu;
- **9.500 lei** pe 3 luni (reducere **39%**), cu ridicare de la redacţie.

Cei interesaţi sînt rugaţi să achite la sediul redacţiei (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat poştal suma corespunzătoare, pe adresa: *Revista “22”, cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei 155, Bloc D1, Bucureşti.*

Adeverinţele (talon de pensie, adeverinţe şcolare etc.) valabile un an se expediază pe adresa: *Revista “22” Calea Victoriei 120, sector 1, Bucureşti,* cu specificarea *pentru Serviciul de Difuzare.*

MĂRIRILE DE PREŢ NU AFECTEAZĂ ABONAMENTELE DEJA ACHITATE

EMIL HUREZEANU

Dincolo de bine şi de rău

De la o vreme, dispăruseră. Existau desigur în continuare, îţi spuneai, dar de ce nu se mai vorbeşte sau scrie despre ei, te-ntrebai, mai ales atunci cînd, autori sau victime ai şi ale vieţii condiţionate de reflectarea ei, am devenit mai toţi prizonierii propriei imagini.

Odată cu vara, după Madrid, un fel de cenzură dintre ceea ce era foarte posibil şi ceea ce, din nou, s-a adeverit ca realism obligatoriu al vieţii de fiecare zi, au reapărut. Imaginea lor a redevenit actuală, adică.

Miercuri 30 iulie 1997, din apele rîului Hunte, în răsăritul Germaniei, a fost scos corpul unui tînăr înecat. Avea 20 de ani, era originar din România. Cu cîteva zile înainte, ceruse, fără succes, azil politic în oraşul Oldenburg. În momentul cînd poliţiştii se pregăteau să-l conducă spre graniţa germano-poloneză, *„ca să-l dea înapoi"*, cum se spunea pe vremea lui Ceauşescu despre întîmplări similare la frontiera cu Iugoslavia, tînărul român s-a aruncat în rîul Hunte. Poliţiştii au încercat să-l caute, dar degeaba. Omul, fără identitate certă, se înecase repede. Se ştia doar că el mai încercase o dată să ajungă în Germania, clandestin, şi că fusese deja respins şi refulat peste frontieră. Cam atît. La începutul lunii august, un incident oarecum obişnuit la frontiera germană s-a transformat într-un moment public. *„Acţiunea antifascistă Oldenburg"* – o organizaţie fără profil politic precizat, în afara celui sugerat de denumire, a demonstrat pe străzile Oldenburg-ului în memoria tînărului român cu identitate incertă şi moarte certă. Cîteva zeci de persoane, filmate de poliţie, au traversat repede şi fără incidente străzile centrale ale oraşului. Antifasciştii din Oldenburg au cerut clarificarea morţii tînărului român. Din 1993 încoace, potrivit datelor poliţiei germane, de altfel, 39 de refugiaţi s-au sinucis în perioada detenţiei temporare, de frica expulzării. 14 au încercat să se sinucidă, rănindu-se grav. În încercarea de a intra clandestin pe teritoriul german, 73 de refugiaţi şi-au pierdut viaţa, în ultimii cinci ani. Nu sînt puşi la socoteală cei a căror viaţă a fost periclitată la întoarcerea lor în ţara de origine.

Sîmbătă, 2 august 1997, cîteva zeci de germani au demonstrat pentru clarificarea morţii ultimului refugiat: un tînăr român, expulzat de poliţie, deşi nu i se cunoştea nici măcar identitatea. La 14 august, *„Acţiunea antifascistă Oldenburg"* a demonstrat din nou.

Între timp, poliţia a dat publicităţii un comunicat, care reprezintă un fel de fişă-standard a refugiatului generic. Românul înecat în rîul Hunte a intrat clandestin în Germania, pentru prima oară, în septembrie 1995. În august 1996, a fost expulzat. În iulie 1997, a revenit, cu alt nume, încercînd să ceară azil politic. Amprentele digitale l-au trădat. La 25 iulie, cînd i s-a comunicat respingerea cererii de azil, a încercat să se arunce pe fereastra sediului poliţiei, de la etajul doi al clădirii. A fost împiedicat. A doua zi însă, a scăpat din arest; gardianul, scriu ziarele, a mai apucat să-i spună doar „salut", şi tînărul român fără identitate s-a aruncat în apele rîului Hunte. Acest comunicat al poliţiei este însă cronica unei morţi anunţate.

La 5 august, ziarul münchenez *Suddeutsche Zeitung* dedică aproape o întreagă pagină „morţii la frontiere". Statisticile calvarului refugiaţilor clandestini sînt cutremurătoare. Bulgari, pakistanezi, kurzi, tamili cu miile, după marşuri epuizante şi costisitoare, abandonaţi de călăuze în zone nesigure, au murit de oboseală, înecaţi sau îngheţaţi. În statistica acestei forme de nefericire, un alt român şi-a găsit locul. Un tînăr român – ni se spune din nou – a fost abandonat de călăuză, după trecerea fluviului Oder, la frontiera germano-poloneză. Obosit şi singur, tînărul român şi-a făcut culcuş într-un container de gunoi. A doua zi, omul a fost sfîrtecat în pîntecul unei maşini a salubrităţii, în care a fost descărcat containerul. La fel ca nenorocirile, nici veştile despre ele nu vin niciodată singure. La 3 august, au fost arestaţi la frontiera austriaco-slovacă 27 de clandestini români, între care 10 femei. Călăuza lor, o româncă, gravidă în luna a noua. La 5 august, poliţia poloneză a interceptat un grup de 60 de români, mulţi fără acte, stabiliţi clandestin de peste 3 luni în Polonia.

Se vorbeşte din nou, şi pentru prima oară se şi demonstrează, despre şi în numele refugiaţilor clandestini. Fuga e o veche specialitate românească, ba sănătoasă, ba ruşinoasă. Ştiam prea bine de ce fug românii, asumîndu-şi cele mai incredibile căi şi mijloace spre libertate, între care moartea părea poteca cea mai la-ndemînă, sub comunism şi Ceauşescu. Bănuiam de ce-şi iau românii lumea-n cap, cu sau fără identitate, dar ne place să spunem şi să auzim, abuziv desigur, mai ales ţiganii, sub Iliescu.

Dorinţa unei vieţi mai bune şi mai promiţătoare e acum, desigur, forma de libertate rîvnită în Occident şi de mulţi români, sub Constantinescu. Orfanii sidaici din ţară, refugiaţii clandestini înecaţi la frontierele prosperităţii au ajuns să deranjeze: prea se vorbeşte doar despre ei, prea sînt alogeni – adică ţigani sau ceauşei, şi ne strică, acum în larma *show-biz*-ului euro-atlantic, reuniunile democrate de familie. Transformaţi în clişeu propagandistic, de-o parte şi de alta, viaţa şi moartea acestor oameni a devenit cea mai teribilă acuzaţie împotriva indiferenţei noastre. Am găsit de cuviinţă astăzi că această indiferenţă poate fi contrazisă.

Un mit: Valerian Stan

(Urmare din pagina 1)

Cum stăm, prin urmare, cu principiile? Oare corectitudinea, acribia şi seriozitatea în redactarea unui raport de o aşa mare importanţă nu fac parte dintre principii? Persistenţa în eroare este o virtute? Neglijarea vădită a unor detalii esenţiale şi care mai şi recidivează merită admiraţia noastră? A angaja responsabilitatea superiorului, fără măcar a-l pune la curent, a-i trăda încrederea să fie gesturi morale, demne de un cavaler al dreptăţii?

Păstrarea coaliţiei, oricît de important ar fi faptul pentru mersul reformei, nu este un scop pentru care să se sacrifice orice principii. Dar, cînd aceste principii se reduc mai mult la enunţuri decît la realităţi, mă întreb de ce cîntăreşte mai mult sacrificarea coaliţiei decît cea a lui Valerian Stan? Trebuie să readucem PDSR-ul sau PUNR-ul la putere de dragul confuziei între partea indiviză a unui apartament şi apartamentul întreg? Sîntem dispuşi la alegeri anticipate, cu tot ceea ce presupune un an electoral pentru întîrzierea reformei, fiindcă, într-o ţară în care au apărut, peste noapte, nenumărate vile enorme din bani delapidaţi, un ministru a locuit ani de zile într-un apartament de 6 camere, cînd el ar fi trebuit, eventual, să se restrîngă într-unul de 5 camere?

Dar trăim într-o ţară tot mai ciudată, unde duplicitatea face legea, vorbele goale sînt luate drept fapte, iar faptele sînt ignorate. O ţară în care totul e, la urma-urmei, posibil: inclusiv ca Alianţa Civică şi România Mare să vadă – acolo unde nu se cuvine – şi aceiaşi îngeri, şi aceiaşi demoni!

Sorin Moisescu – noul Procuror General al Parchetului

În temeiul art. 94 lit. c) şi al art. 99 alin (1) din Constituţia României, al art. 44 alin. 2 şi art. 48 alin. 2 din Legea nr. 92 din 4 august 1992 pentru organizarea judecătorească, modificată prin Legea nr. 142/1997, precum şi al art. 63 alin. 2 din Legea nr. 56/1993 a Curţii Supreme de Justiţie, preşedintele României, Emil Constantinescu, a semnat decretul de numire în funcţia de Procuror General al Parchetului de pe lîngă Curtea Supremă de Justiţie a României a lui Sorin Moisescu, începînd cu data de 1 septembrie 1997.

PS pe scurt

În temeiul art. 94 lit. c) şi al art. 99 alin (1) din Constituţia României, al art. 4 din *Legea nr. 47/1994 privind organizarea şi funcţionarea Preşedinţiei României*, precum şi art. 63 alin. 2 din *Legea nr. 56/1993 a Curţii Supreme de Justiţie*, Emil Constantinescu, preşedintele României, a semnat decretul privind eliberarea lui Sorin Moisescu din funcţia de Consilier Prezidenţial, şef al Departamentului Juridic.

Sorin Moisescu, în vîrstă de 58 de ani, a absolvit Universitatea din Bucureşti, Facultatea de Ştiinţe Juridice şi Administrative, în anul 1960. Diplomat în Ştiinţe Juridice şi Administrative, a urmat cursuri postuniversitare de criminologie în anul 1975. Este autor al mai multor articole publicate în reviste româneşti de specialitate.

Pînă în anul 1990 a ocupat succesiv următoarele funcţii: consilier juridic în cadrul Ministerului Transporturilor şi Telecomunicaţiilor, consultant juridic la Tribunalul Suprem şi judecător la Tribunalul Municipiului Bucureşti, secţia penală.

Din anul 1990 pînă în ianuarie 1997 a fost judecător la Curtea Supremă de Justiţie, preşedinte al Secţiei Penale şi judecător la CSJ.

La 1 februarie 1997 a fost numit în funcţia de Consilier Prezidenţial, şef al Departamentului juridic, şi a coordonat, în calitate de secretar, activitatea CNAICCO.

Precizare

Dintr-o greşeală tehnică de redacţie, în editorialul semnat de Gabriel Andreescu şi intitulat **Raportul unui serviciu secret românesc?** (nr. 34/26 august-1 septembrie 1997) a fost inserat pasajul ce începe cu cuvintele *„Furia şovină..."* (col.1, rîndul 8 de jos) şi se încheie cu *„...normale două lucruri"* (col.1, rîndul 3 de jos), la care autorul, de comun acord cu redacţia, renunţase.

Comunicat de presă

Scriitoarea Gabriela Adameşteanu, redactor-şef al revistei „22", l-a chemat în judecată pe jurnalistul Ion Cristoiu, urmare a articolului său publicat în ziarul *Naţional* din 18 august 1997, solicitînd condamnarea acestuia pentru infracţiunile de insultă şi calomnie. Prin plîngerea penală s-a cerut de asemenea aplicarea interdicţiei de a mai profesa activitatea publicistică pentru Ion Cristoiu, precum şi daune morale în valoare de 1 miliard de lei, ce urmează a fi suportate împreună cu trustul de presă „Naţional". Suma va fi folosită în scopuri caritabile şi culturale. Dosarul are numărul 16273/1997, cu prim termen la Judecătoria Sectorului 1, la 22 septembrie 1997.

Colegiile Universităţii „Babeş-Bolyai"

În urmă cu doi ani, Universitatea *„Babeş-Bolyai"* a început organizarea de colegii în regiune. Trei colegii – administraţie locală (Bistriţa), turism (Gheorgheni), economie (Sfîntu Gheorghe) – au trecut prin autorizările legale şi intră efectiv în funcţiune începînd cu această toamnă. Un alt colegiu de administraţie publică, la Satu Mare, este în curs de autorizare la CNEAA. Potrivit *Legii învăţămîntului* din România, Ministerul Educaţiei are competenţa legală de a autoriza colegii, prin intermediul hotărîrilor de Guvern. În limita competenţelor lor legale, Rectoratul şi Consiliul de Administraţie al Universităţii *„Babeş-Bolyai"* promovează punctul de vedere cuprins în ***Ordonanţa de urgenţă privind modificarea Legii învăţămîntului şi au propus organizarea studiilor la Gheorgheni şi Sfîntu Gheorghe pe linia studiilor în română şi pe linia studiilor în maghiară, ţinînd seama de structura cultural-demografică a zonei şi de structura consacrată a Universităţii „Babeş-Bolyai"***. La Sfîntu Gheorghe acest punct de vedere a fost împărtăşit. ***Pentru Gheorgheni, Ministerul Educaţiei susţine ideea ca Universitatea „Babeş-Bolyai" să-şi asume răspunderea separării geografice a celor două linii de studiu, deplasînd linia studiilor în română la Cluj-Napoca.*** Rectoratul şi Consiliul de Administraţie al Universităţii *„Babeş-Bolyai"* i-au explicat ministrului că nu pot, legal vorbind, retrage admiterea în limba română deja anunţată oficial pentru Gheorgheni, pe care Guvernul a autorizat-o, că există soluţii mai bune pentru toate comunităţile etnice decît cele improvizate de Ministerul Educaţiei. Iar dacă este vorba de explicaţii ale „tensiunilor", atunci trebuie spus cu francheţe că ***tratarea amatoristă a acestor chestiuni, în general, ignoranţa privind abordările de astăzi ale interacţiunilor etnice riscă să creeze suspiciuni artificiale între români şi maghiari.***

24 august 1997

UN COMPROMIS COSTISITOR: VALERIAN

Extras din conferința de presă - 28 august 1997

Șeful Departamentului de Control al Guvernului, Valerian Stan, a fost demis miercuri, 27 august, în urma distribuirii către presă, fără avizul primului-ministru, a unor observații referitoare la modul în care au fost soluționate de către Parchetul General sesizările Departamentului. În acest document, Valerian Stan respingea rezoluțiile Parchetului General de neîncepere a urmăririi penale în cazul celor patru hotărîri de guvern de atribuire a unor locuințe în perioada Guvernului Roman. Premierul Victor Ciorbea neagă faptul că măsura de destituire ar fi una politică, menită să menajeze coaliția guvernamentală. În Comunicatul de presă al Guvernului se spune că motivul acestei hotărîri îl constituie „săvîrșirea unor abateri disciplinare". Valerian Stan a organizat a doua zi o conferință de presă în cadrul căreia a calificat decizia Guvernului ca fiind „arbitrară și nedreaptă" și a enumerat de asemenea „dosarele corupției" rămase nesoluționate în momentul destituirii sale.

Demiterea lui Valerian Stan a fost desigur o decizie de compromis, luată din rațiunea de a păstra unitatea coaliției guvernamentale. Chiar dacă motivul demiterii ar fi fost exclusiv unul administrativ (presupusa indisciplină repetată), totuși modul precipitat în care s-a luat hotărîrea dovedește măcar o inabilitate politică din partea Executivului. Compromisul ales este unul costisitor pentru imaginea puterii actuale deoarece, citîndu-l pe Gabriel Andreescu, „PNȚCD va părea mai slab, iar PD mai corupt". Atît presa cît și opinia publică în general s-au manifestat extrem de nefavorabil la decizia Guvernului.

Reproducem fragmente din conferința de presă organizată de Valerian Stan. ***(Răzvan Paul)***

Valerian Stan: Dați-mi voie să pun această scurtă întîlnire cu dv. sub motto-ul: *„Guvernul va declanșa un război total împotriva tuturor funcționarilor corupți, precum și împotriva corupției care se manifestă la cel mai înalt nivel"*. Am citat din *Programul de guvernare* – ediția nouă, publicat în *Monitorul Oficial* din 12 decembrie 1996. Decizia de ieri pune capăt unei perioade de opt luni în care m-am aflat la conducerea Departamentului de Control al Guvernului. A fost o perioadă în care am avut și reușite și insuccese. Acestea din urmă s-au datorat și unor cauze exterioare voinței noastre. Și am în vedere aici faptul că unele autorități publice ale administrației au judecat uneori acțiunile noastre din perspectiva oportunității și nu a temeiniciei lor. S-a vorbit prea des despre inabilități, despre contextul politic complex, despre nevoia de a naviga cu o imagine bună pe mările lumii și prea rar despre conținutul rapoartelor noastre. Nu mai departe de ieri, nimeni nu a fost interesat dacă obiecțiile noastre la soluția Parchetului au fost sau justificate. De aici și pînă la ridicol n-a fost decît un pas, pe care unii l-au făcut. L-a făcut și secretarul general al Guvernului, atunci cînd m-a acuzat că, în funcția pe care am deținut-o, am urmărit să-mi fac capital politic, și că datele cuprinse în rapoartele noastre aduse la cunoștința presei erau „secrete de serviciu".

Nu am încălcat statutul Departamentului, nici vreo hotărîre de guvern

Decizia de ieri, căreia mă supun în mod evident și necondiționat, este, în opinia mea, arbitrară și nedreaptă. Făcînd public punctul nostru de vedere cu privire la o soluție pe care Parchetul a dat-o unor sesizări ale Departamentului de Control al Guvernului, nu am încălcat nici o dispoziție din statutul Departamentului și nici vreo hotărîre a Guvernului, ori a primului-ministru. Nu a fost vorba despre o acțiune de control în cazul de ieri, în legătură cu care să fi fost obligați să-l informăm pe primul-ministru, ci o apreciere, un punct de vedere pe care l-am făcut cunoscut la cererea unora dintre dv. În cursul ședinței de guvern în care am fost audiat, am solicitat insistent să se facă apel la textul stenogramei în care s-a decis să aduc la cunoștința premierului actele noastre de control și notele rezultate din aceste acte de control. Am făcut, în mod insistent, apel la textul Deciziei 10/1995, care reglementează activitatea noastră, însă am făcut-o zadarnic, cei prezenți reproșîndu-mi în principal inabilitatea politică. Reprezentanții guvernului au spus ieri că măsura luată împotriva mea nu este de natură politică. Este adevărat, nu este nici o măsură politică, nici una disciplinară, ci una profund politicianistă. A sacrifica principiile de dragul unui confort politic înseamnă a face politicianism. Apelul obsesiv pe care unii l-au făcut la respectarea procedurilor, o cerință cu care noi înșine am fost de altfel atenți, a fost paravanul în spatele căruia cei interesați au încercat să dosească adevărurile din notele noastre. Înțeleg că dificultățile guvernării într-o coaliție sînt mari. Însă nu cred că-i este cuiva îngăduit ca în numele acestor dificultăți să se facă că nu vede cum un funcționar public sau altul, un demnitar sau altul încalcă legea. În orice caz, cel puțin șefului Departamentului de Control al Guvernului, lucrul acesta nu-i este permis.

Actuala echipă guvernamentală poate încă să lupte împotriva corupției

Nu este, desigur, greu de bănuit că în relațiile pe care noi le-am avut cu autoritățile ierarhice superioare lucrurile au stat mult mai rău decît poate că intuiți dv. V-aș cere îngăduința însă să nu mă opresc asupra lor, pentru că eu cred că actuala echipă guvernamentală are încă posibilitatea și creditul necesar să declanșeze și să ducă cu succes lupta împotriva corupției. A vorbi despre asemenea lucruri cred că ar fi neproductiv, și, pînă la urmă, într-un fel, nici tocmai fair-play din partea mea. Pe lîngă alte insatisfacții, plec de la Departamentul de Control și cu aceea că nu mai pot urmări finalizarea unora din dosarele importante care au stat în atenția Departamentului și despre care dv. ați scris, despre care îmi place să cred că o să încercați să mai scrieți, cerînd celor care au obligația să vă pună la dispoziție informații de interes public, să o facă.

Dosarele rămase în suspensie

Am în vedere cîteva dintre cazuri: verificarea făcută la **Compania Națională Maritimă Petromin**. Acolo, o comisie guvernamentală a lucrat cîteva luni. Sînt indicii că neregulile produse aici se cifrează la cîteva milioane de dolari. Sînt, de asemenea, semne că membri ai comisiei vor fi împiedicați să finali-

zeze verificările. Un alt dosar pe care dv. îl știți destul de bine este acela al **atribuirii de terenuri unor funcționari publici și demnitari**. Nici acesta nu este, plecînd de la noi, pe drumul cel mai bun, cum nu sînt nici neregulile de la **Televiziunea Română**, un dosar în care am consemnat grave nereguli la această instituție. Acest dosar l-am înaintat Comisiei parlamentare de cultură. Deocamdată avem semne că nici aici nu se face mare lucru. Nu a fost finalizat, și îmi pare rău, nici **dosarul atribuirii nelegale de locuințe unor demnitari**. Principala măsură pe care noi am propus-o acolo era constitutirea unei comisii guvernamentale, care să inventarieze de la cap la coadă această problematică destul de complexă. Ce am reușit noi să înscriem în nota de constatare, ce a reușit Comisia parlamentară la vremea ei, sînt doar secvențe ale unui capitol extrem de negru în realitatea noastră de azi. În județe sînt abuzuri serioase, pe care numai o comisie destul de numeroasă și preocupată de a ajunge la adevăr ar putea să le rezolve. Am finalizat de curînd și am trimis la MApN nota de constatare în urma unei verificări făcute la **Spitalul Militar Central**, unde șeful acestui spital, gr. Augustin Mihai, a produs nereguli foarte mari, cu concursul unei firme-căpușe a fiicei sale. Am trimis Ministerului de Interne, între altele, două note de constatare, două sesizări care se pare că nici ele nu vor primi o rezolvare favorabilă foarte curînd. Am în vedere o **hotărîre de guvern falsificată** prin care s-a vîndut un imobil din administrarea Regiei Protocolului de Stat. Ministerul de Interne întîrzie cu tot felul de chichițe avocățești, care este evident că nu rezistă. Fiind sesizat asupra unei falsificări a unei hotărîri de guvern, cred că Inspectoratul General de Poliție trebuia să declanșeze, în cel mai scurt timp, verificările. Or, noi am trimis această solicitare încă din luna mai și nici la această dată nu se face nimic. Tot la Ministerul de Interne trenează, fără șansa de a fi rezolvată, chestiunea aceea a miliardului de lei donat de cadrele MI pentru ajutorarea sinistraților din zona Munților Apuseni, în iarna anului 1996. Cred că v-am spus, la timpul respectiv, că fosta conducere a MI a decis, în mod inacceptabil după opinia noastră, să nu trimită această sumă, și să o rețină pentru nevoile umanitare ale MI. Din păcate și actuala conducere a MI, consiliată de foștii consilieri ai fostului ministru, acceptă că aceasta este soluția: banii să nu ajungă acolo unde au fost destinați de către donatorii lor. În fine, aveam în vedere să începem unele verificări și cu privire la semnalele trase de presă în legătură cu **averile fabuloase strînse de funcționari publici în provincie**. Este o chestiune în fața căreia eu cred că autoritățile manifestă o inacțiune condamnabilă. Presa scrie în permanență despre vilele de miliarde de lei construite de funcționari cu lefuri modeste, de la polițiști la primari, consilieri, judecători sau procurori, și nimeni nu are de gînd să încerce o deslușire a acestei problematici. Aveam în vedere să-i propunem primului-ministru inclusiv o verificare în legătură cu **nedepunerea declarațiilor de avere** de către foștii demnitari și funcționari publici din guvernarea trecută. Am făcut în repetate rînduri apeluri la Secretariatul General ca să obținem această listă, pentru ca în funcție de ea să ne adresăm premierului, dar nu am primit-o niciodată. Nu am primit nici un răspuns la solicitarea noastră. Ea a apărut însă, parcă în bătaie de joc, într-una din publicațiile centrale. Și conexat oarecum cu acest subiect al declarațiilor de avere, aveam de gînd să-i propunem premierului inclusiv unele măsuri pentru a se verifica dacă, **prin felul nelegal în care s-au folosit în campania electorală trecută unele fonduri, a fost afectat bugetul statului.**

Dacă vrei să găsești nod în papură poți folosi orice pretext

De fiecare dată cînd actele noastre de control au produs nemulțumire, s-a spus că este un act dușmănos, un act premeditat, menit a destabiliza, a lovi în unitatea coaliției. Nu am ce garanții să vă aduc, nu am fost mînat de nimic premeditat în acțiunea aceasta, și chiar spuneam ieri, făcînd legătura cu Convenția Națională a Partidului Democrat, de la sfîrșitul acestei săptămîni, că s-ar putea face la fel de bine legătura și cu Convenția Națională a Partidului Democrat de peste patru ani. Deci, dacă vrei să găsești nod în papură și să spui că noi avem determinări politice în acțiunile noastre, poți găsi orice pretext. Dar vă rog să rememorați cel puțin notele de constatare pe care vi le-am adus la cunoștință, și care nu vizau liderii PD, ci vizau oameni de la alte partide, inclusiv din Convenția Democrată. Nu știu ca aceștia să fi ridicat problema determinărilor politice. Nu înțeleg de ce doar în cazul acestui partid se prezumă și, mai mult se pronunță, premeditările noastre politice.

Grupaj realizat de Răzvan Paul și Aurelian Crăciun

STAN A FOST DEMIS

Observaţiile Departamentului de Control al Guvernului

În cursul anului 1993, Departamentul de Control al Guvernului a înaintat Parchetului General de pe lîngă Curtea Supremă de Justiţie mai multe sesizări privind unele nereguli constatate în activitatea unor demnitari guvernamentali.

Sesizările vizau între altele:

1. Emiterea de către fostul prim-ministru Petre Roman, în anul 1990, în nume personal – fără avizele legale şi fără a le pune în discuţia şi aprobarea guvernului – a patru hotărîri de guvern cu efecte juridice importante: atribuirea, în Bucureşti, de imobile cu zeci de camere şi mai multe hectare de teren oamenilor de afaceri Ion Ţiriac, Agop Kirmiziyan şi Costică Gavrilă. Cele patru hotărîri au fost publicate în Monitorul Oficial cu o întîrziere de peste doi ani.

2. Obţinerea de către fostul asistent al primului-ministru, Adrian Severin, a unei locuinţe (cinci camere, în Şos. Kiseleff, pentru două persoane) pe baza unei declaraţii false. Deşi deţinea în coproprietate, un apartament (cu patru camere, 50 m.p. suprafaţă locuibilă), domnul Adrian Severin a declarat, în scris, la 25.01.1991, că „nu posedă altă locuinţă".

3. Obţinerea de către fostul ministru Traian Băsescu a unei vile în Bd. Aviatorilor, pe baza unei declaraţii false. Pentru obţinerea acestui imobil (format din şase camere), domnul Traian Băsescu a declarat, în mod fals, că locuieşte şi că urmează să locuiască împreună cu tatăl său, deşi acesta a locuit permanent în apartamentul său proprietate personală din Constanţa.

Soluţiile date recent de Parchetul General – neînceperea urmăririi penale, în toate cazurile cu care a fost sesizat – sînt considerate de Departamentul de Control al Guvernului netemeinice, şeful Departamentului, Valerian Stan, urmînd să se adreseze cu o plîngere noului Procuror General al României.

În cazul celor trei sesizări, Departamentul de Control are în vedere, în principal, următoarele:

1. În motivarea soluţiei sale, Parchetul General a reţinut că „în perioada de după 27 decembrie 1989, date fiind condiţiile concrete în care guvernul post-revoluţionar îşi desfăşura activitatea, nu se mai folosea vechea metodologie de adoptare a hotărîrilor de guvern care era depăşită, greoaie şi inaplicabilă" şi că pentru hotărîrile de guvern care nu erau de interes general, „cum a fost şi cazul analizat" era suficientă „rezoluţia primului-ministru".

Soluţia Parchetului General este netemeinică şi superficială în sensul că la data la care d-l Petre Roman emitea cele patru hotărîri de guvern (lunile mai şi iunie 1990) „vechea metodologie... depăşită, greoaie şi inaplicabilă" fusese abrogată, fiind înlocuită cu un cadru juridic nou, adecvat şi foarte bine adaptat la „condiţiile concrete" post-revoluţionare. Este vorba despre Decretul-Lege nr. 10 din 31 decembrie 1989 privind organizarea şi funcţionarea Guvernului României şi despre H.G. nr. 140 din 15 februarie 1990 privind adoptarea proiectelor de reglementare a domeniilor vieţii economice şi sociale. Cele două acte normative nu distingeau – aşa cum susţine în soluţia sa Parchetul General – între hotărîri de guvern „de interes general", adoptate de „plenul guvernului" şi hotărîri de guvern de interes particular, pentru care să fi fost suficientă „rezoluţia primului-ministru". Potrivit acestor acte normative toate proiectele de hotărîri de guvern trebuiau supuse şi aprobării „plenului" guvernului.

Parchetul General a mai susţinut şi că întrucît „legea răspunderii ministeriale nu a fost adoptată, membrii guvernului nu pot fi traşi la răspundere pentru acte de guvernare îndeplinite în virtutea mandatului lor". Acest argument nu poate fi acceptat din perspectiva principiului neretroactivităţii legii penale, în sensul că, chiar dacă ar fi fost adoptată, legea responsabilităţii ministeriale (consacrată prin Constituţia din 1991), ar fi fost inaplicabilă unor fapte săvîrşite în anul 1990. Prin urmare, în soluţionarea sesizării făcute de către Departamentul de Control al Guvernului, Parchetul General trebuia să aibă în vedere dispoziţiile Codului penal şi ale Codului de procedură penală.

2. În cazul d-lui Adrian Severin s-a susţinut că acesta nefiind proprietarul apartamentului în care locuia, „ci al unei cote indivize" din el, era îndreptăţit să declare că nu posedă locuinţă şi, în consecinţă, să i se repartizeze o locuinţă din fondul locativ de stat. În susţinerea soluţiei sale, Parchetul General a invocat dispoziţiile Deciziei nr. 5/1975 a Plenului fostului Tribunal Suprem, potrivit căreia, citează Parchetul General, „sînt asimilaţi cu cei ce nu au locuinţe şi pot fi trecuţi pe lista de prioritate şi cei ce sînt proprietari în indiviziune ai unui apartament".

Soluţia Parchetului General este netemeinică şi nelegală întrucît textul Deciziei nr. 5/1975 a fost citat şi invocat în mod trunchiat, fără a fi reprodusă partea a doua a sa, potrivit căreia proprietarii în indiviziune pot fi asimilaţi cu cei fără locuinţe numai dacă „nu au posibilitatea de a-l folosi (apartamentul în coproprietate – subl.ns) efectiv ca locuinţă, deoarece nu le asigură suprafaţa locativă legală".

Invocînd în mod selectiv legea şi ignorînd faptul că d-l Adrian Severin avea asigurată suprafaţa locativă legală (50 m.p. pentru două persoane, faţă de 20 m.p. cît prevede Legea nr. 5/1973) Parchetul General a dat şi în acest caz, în mod nejustificat, soluţia neînceperii urmăririi penale.

3. În cazul d-lui Traian Băsescu, Departamentul de Control a sesizat Parchetul General sub aspectul falsului pe care acesta l-a săvîrşit declarînd, pentru a obţine un număr mai mare de camere, că tatăl său locuieşte împreună cu familia sa. Parchetul General a dat soluţia neînceperii urmăririi penale motivînd că d-l Traian Băsescu, avînd funcţia de demnitar şi chiar dacă deţinea un apartament proprietate personală în Constanţa, era îndreptăţit să primească o locuinţă în Bucureşti.

Răspunsul Parchetului General eludează obiectul sesizării Departamentului de Control, care îl constituie declaraţia falsă făcută de d-l Traian Băsescu şi nicidecum dreptul său, necontestat de nimeni, de a obţine, ca demnitar, o locuinţă în Capitală.

Mai mult, Parchetul General a dat în acest dosar, în mod cu totul de neînţeles, o soluţie de neîncepere a urmăririi penale şi cu privire la patru foşti secretari de stat – Călin Marinescu, Mihail Serescu, Teodor Groza şi Constantin Şuteu – în legătură cu care nici nu fusese sesizat, aceştia nesăvîrşind vreo faptă de natură penală imputabilă lor.

Comunicatul de presă al Guvernului

În cadrul şedinţei de astăzi (miercuri, 27 august), Guvernul a luat hotărîrea eliberării d-lui Valerian Stan din funcţia de şef al Departamentului de Control al Guvernului.

Motivele acestei hotăriri sînt legate de săvîrşirea unor abateri disciplinare, ultima dintre ele fiind publicarea – fără anunţarea primului-ministru – a unor comentarii în care d-l Valerian Stan consideră ca fiind neîntemeiate soluţiile date de Parchetul General privind neînceperea urmăririi penale la sesizările vizînd incriminarea unor demnitari de stat în atribuirea şi dobîndirea de locuinţe, în perioada 1990–1991, şi afirmă intenţia de a adresa o nouă plîngere Parchetului General, fără a-l fi înştiinţat în prealabil pe primul-ministru.

Sesizarea Parchetului General a fost făcută, de asemenea, fără ştiinţa primului-ministru, şi nici soluţia primită de la această instituţie nu a fost adusă la cunoştinţa şefului Executivului. Asemenea elemente constituie încălcări repetate ale atribuţiilor pe care d-l Valerian Stan le are şi care au fost stabilite în mod expres într-o şedinţă anterioară a Guvernului.

ILIE ŞERBĂNESCU

Întreprinderile mici – marele uitat

Estimări ale Consiliului Întreprinderilor Private Mici şi Mijlocii din România arată că circa 50% din IMM-uri sînt ameninţate de faliment şi cel puţin 600.000 de persoane riscă să ajungă în şomaj din sectorul privat, adică tocmai din sectorul despre care se spunea că va absorbi disponibilizările de forţă de muncă din sectorul de stat, în condiţiile restructurării acestuia.

Iată unul din principalele efecte adverse ale programului Ciorbea de stabilizare economică prin restrîngerea masivă şi bruscă a cererii pe piaţă pentru a o aduce la nivelul ofertei, singura modalitate de echilibrare pe termen scurt.

Necesarele constrîngeri monetare şi bugetare, înainte de a asana economia de partea sa nesănătoasă din sectorul de stat, au strîns de gît partea sănătoasă din sectorul privat. Era inevitabil să se petreacă aşa, în măsura în care aceste necesare constrîngeri au fost angajate pe baze neutre. Sectorul privat, format în cea mai mare parte din întreprinderi mici şi mijlocii, nu a fost cît de cît izolat, prin anumite facilităţi fiscale sau vamale, de şocul acestor constrîngeri: energie şi importuri mai scumpe, impozitare mai mare, dobînzi prohibitive, piaţă în scădere din cauza prăbuşirii cererii de consum. În plus, nu s-a ţinut cont că sectorul privat nu se află pe picior de egalitate cu cel de stat, căruia îi rămîne, în ultimă instanţă, minunata posibilitate – la care nu pregetă să apeleze – de a nu-şi plăti impozitele chiar la stat. Încasările prevăzute la buget au fost, în perioada scursă pînă acum din acest an, mai mici cu echivalentul a 4% din PIB. Deci, neîncasările au fost aproape la fel de mari cu deficitul bugetar preconizat, ceea ce a obligat la masive amputări ale cheltuielilor, cu prilejul rectificării bugetului, tocmai pentru a nu se depăşi prea mult deficitul avut în vedere şi a nu se eşua astfel în hiperinflaţie. Sînt, de altfel, condiţiile în care proiectata reducere a fiscalităţii în vederea stimulării întreprinzătorilor nu a putut fi luată în considerare şi rămîne pe mai departe un mare semn de întrebare.

De la cine să mai vină, în asemenea condiţii, revirimentul în economie? Evident, de la industria de stat nu se poate aştepta necesara creştere economică negeneratoare de irosiri de resurse şi de pierderi în producţie pe stoc sau în mărfuri de slabă calitate ori performanţă. Aceasta în timp ce baza unei creşteri economice sănătoase a fost în bună măsură subminată prin loviturile primite de sectorul privat al întreprinderilor mici şi mijlocii. Cît despre efectele ce ar urma să vină din partea privatizării întreprinderilor de stat, acestea, în mod obiectiv, nu pot apărea decît mai tîrziu.

Astfel, sectorul privat al întreprinderilor mici şi mijlocii, deşi în pierdere de viteză, rămîne, totuşi, cel puţin deocamdată, unica şansă. Dacă, însă, se realizează două condiţii. Prima, să se asigure acces la spaţii întreprinderilor mici şi mijlocii, probabil cea mai acută constrîngere care există pentru aceste întreprinderi, mai ales în cazul în care au ideea – profitabilă pentru economia naţională, dar complet nefericită din punctul de vedere al realităţilor concrete din România actuală – să se implice în activităţi de producţie şi nu de comerţ, unde lucrurile sînt ceva mai simple. A doua problemă este cea legată de facilităţile de ordin fiscal, ce ar fi de avut în vedere spre a fi acordate acestor întreprinderi mici şi mijlocii pentru a le promova dezvoltarea.

În chestiunea spaţiilor, practica însăşi a dovedit că, dacă regimul proprietăţii nu este pe deplin clarificat, lucrurile nu pot merge ca lumea. Punerea eventual la dispoziţia întreprinderilor private mici şi mijlocii, prin închiriere, sau printr-o formulă asemănătoare, a spaţiilor nefolosite din întreprinderile actuale de stat, sună frumos, dar numai atît. Altminteri, doar inconveniente. Întreprinderile de stat capătă astfel posibilitatea să trăiască nu din producţie, ci din chiriile plătite de alţii care fac producţie, deci posibilitatea de a deveni un fel de rentieri fără merite. Ceea ce n-ar fi bine. Nu de alta, dar avem deja destui! Căci rentieri sînt cei ce lucrează prin întreprinderi care de produs produc mai mult pierderi. În schimb, de primit, salariaţii tot primesc ceva. Imaginea generală este că rentierii sînt oameni bogaţi. Ei bine, în România a fost creată şi trăieşte bine-mersi clasa rentierilor săraci. N-ar fi de ignorat nici faptul că, în cazul unei eventuale privatizări a întreprinderilor de stat respective, noii proprietari ar putea pune în vedere agenţilor privaţi din spaţiile dobîndite să le părăsească, de bine ce de-abia porniseră activităţi de producţie în acestea. Probabil chestiunea spaţiilor nu va putea fi soluţionată decît după adoptarea necesarei şi mult aşteptatei *Legi a patrimoniului de stat*.

Cît priveşte facilităţile de ordin fiscal, acestea sînt în principiu binevenite. Rămîne de văzut însă ce fel de facilităţi. Nu e cazul să facem acum şi aici panegiricul sectorului întreprinderilor private mici şi mijlocii. Trebuie doar amintit că acest sector are cea mai mare rată de apariţii, dar şi de dispariţii din afaceri, fiind deci cel mai flexibil şi sensibil la schimbare. Se asanează cel mai repede. Iar cei ce operează în acest sector constituie clasa mijlocie, extrem de slabă acum în România, dar absolut necesară economic şi politic. În orice caz, pentru această perioadă este sectorul care ar putea să dea o susţinere stabilizării economice pînă cînd privatizarea va ajunge să-şi facă efectul în fostele structuri de stat. Deocamdată, prin şocurile la care este supus şi prin facilităţile precare avute la dispoziţie, sectorul privat nu este în stare să facă faţă misiunii pe care ar trebui să o îndeplinească în condiţiile actuale. Astfel încît, prilejul adoptării unei legi pentru promovarea întreprinderilor mici şi mijlocii – dacă într-adevăr pentru promovarea lor trebuie neapărat o lege! – se cuvine a fi folosit pentru cumpănirea serioasă a facilităţilor, care este necesar a fi acordate tocmai în urma concluziilor desprinse din analizele menţionate. Abordările generalizatoare – de genul reducerea liniară a impozitării pe profit – nu par prea folositoare. Dimpotrivă, în mod nuanţat, susţinerea ar trebui să privească acele verigi de unde provine actuala ineficienţă a întreprinderilor private mici şi mijlocii şi, oricum, să se concentreze asupra activităţilor de producţie şi nu de comerţ, în cadrul unei grile diferenţiate pe baze zonale.

23 august 1944: un act

Un pact de agresiune

Şerban Papacostea: La 23 august 1939, s-a semnat la Moscova tratatul între Germania lui Adolf Hitler şi Uniunea Sovietică a lui Iosif Visarionovici Stalin. „Tratat de neagresiune", în variantă oficială, el a fost în realitate un pact de agresiune între cele două mari puteri totalitare ale Europei – care şi-au împărţit Europa Centrală şi Răsăriteană – şi preludiul celui de-al doilea război mondial. În primele zile ale lui septembrie, armatele germane au invadat Polonia, a cărei rezistenţă a fost repede zdrobită, în vreme ce trupele sovietice au ocupat teritoriile răsăritene ale Poloniei. În 1940, la începutul verii, s-a prăbuşit rezistenţa franceză şi a dispărut ultimul reazem al sistemului de securitate colectivă constituit după primul război mondial, în virtutea căruia s-a realizat şi s-a menţinut România ca stat unitar – România Mare. În iunie 1940, în baza acordului cu Hitler, conducerea statului sovietic a adresat un ultimatum României, impunînd cedarea Basarabiei şi a nordului Bucovinei. A urmat „Dictatul de la Viena", care a dus la pierderea unei părţi însemnate din Transilvania şi, în cele din urmă, la o modificare teritorială în sudul Dobrogei, în favoarea Bulgariei. România (ceea ce a mai rămas din ea) a fost atrasă în sfera de hegemonie a celui de-al treilea Reich. În 1941, cînd acordul, care avea să se dovedească atît de fragil, dintre Germania şi Uniunea Sovietică, a lăsat loc confruntării militare, România s-a asociat Germaniei, la început într-un efort de a îndrepta marea nedreptate comisă în 1940, de a recupera Basarabia şi Bucovina, dar după aceea, printr-o prelungire a acţiunii militare a Germaniei în teritoriul URSS.

La începutul anului 1943, situaţia militară a Axei a ajuns într-un impas grav. El s-a manifestat pe frontul mediteranean prin debarcarea anglo-americanilor în Africa de Nord, iar pe frontul de est prin marele dezastru de la Stalingrad, unde a pierit o parte însemnată a armatei germane şi o parte a armatei române. În 1943, criza militară a celui de-al treilea Reich s-a transformat într-o criză politică şi o criză a sistemului său de alianţe. Rînd pe rînd, aliaţii Germaniei sau se îndepărtează sau îşi caută soluţii de ieşire. În 1943, în Italia, s-a produs înlăturarea de la putere a lui Benito Mussolini, după care Italia a proclamat armistiţiul şi a trecut în tabăra Aliaţilor, care au debarcat în sudul Italiei. La începutul lui iunie 1944, anglo-americanii au debarcat în nordul Franţei, iar în cursul lunii august armata franceză a generalului De Gaulle a intrat în Paris. Tot în vara lui 1944, s-a produs insurecţia Varşoviei, încercare disperată a forţelor patriotice din Polonia de a înlătura prezenţa armatei germane şi de a preveni pătrunderea trupelor sovietice în Varşovia. Încercarea a eşuat. La un ordin al lui Stalin, armata sovietică a asistat la zdrobirea rezistenţei Varşoviei fără să intervină. Criza s-a repercutat şi în statul german. În iulie a avut loc complotul generalilor germani, care au încercat să-l suprime pe Hitler, pentru a căuta o soluţie de ieşire din război a Germaniei.

August 1944: România într-o situaţie disperată

Din 1943, atît regimul mareşalului Ion Antonescu, cît şi opoziţia au încercat să scoată România din alianţa cu Germania. În primăvara lui 1944, din critică, situaţia României devine dramatică. În iunie–iulie 1944, nordul Moldovei era ocupat de trupele sovietice, iar la 20 august 1944 a început o nouă ofensivă, care se anunţa decisivă. O armată germană încă foarte numeroasă (peste jumătate de milion de ostaşi germani) aflată pe teritoriul României putea oricînd interveni şi suprima o mişcare de desprindere din alianţa cu Germania. În acelaşi timp, armata sovietică ameninţa să ocupe ţara. Situaţia părea fără ieşire, însăşi existenţa statului român era în pericol. Necesitatea unei acţiuni decisive se impunea tot mai evident, dar impasul venea din faptul că mareşalul Ion Antonescu refuza cu îndîrjire să cedeze puterea.

Dezbatere ştiinţifică organizată la 23 august 1997, la Bistriţa, avînd ca participanţi pe: Majestatea Sa Regele Mihai I, Şerban Papacostea, directorul Institutului „Nicolae Iorga" din Bucureşti, Alexandru Zub, directorul Institutului „A. D. Xenopol" din Iaşi, dr. Şerban Tanaşoca, dr. Gheorghe Onişoru.

Gheorghe Onişoru, Şerban Tanaşoca, Alexandru Zub, Regele Mihai I, Şerban Papacostea şi Ştefan Rădulescu-Zoner

Mesajul Regelui Mihai

În seara zilei de 23 august, la orele 22.20, după radiojurnalul de seară, posturile de radio româneşti au transmis următorul mesaj al Majestăţii Sale Regelui Mihai I:

„Români, în ceasul cel mai greu al istoriei noastre, am socotit, în deplină înţelegere cu poporul meu, că nu este decît o singură cale pentru salvarea ţării de la o catastrofă totală: ieşirea noastră din alianţa cu puterile Axei şi imediata încetare a războiului cu Naţiunile Unite. Un nou guvern de uniune naţională a fost însărcinat să ducă la îndeplinire voinţa hotărîtă a ţării, de a încheia pacea cu Naţiunile Unite. România a acceptat armistiţiul oferit de Uniunea Sovietică, Marea Britanie şi Statele Unite ale Americii. Din acest moment, încetează lupta şi orice act de ostilitate împotriva armatei sovietice, precum şi starea de război cu Marea Britanie şi Statele Unite ... Naţiunile Unite ne-au garantat independenţa ţării şi neamestecul în treburile noastre interne. Ele au recunoscut nedreptatea Dictatului de la Viena, prin care Transilvania ne-a fost răpită ... Toţi cetăţenii să se strîngă în jurul tronului şi al guvernului, pentru salvarea patriei. Cel care nu va da ascultare guvernului, se opune voinţei poporului este un trădător de ţară ... Noul guvern înseamnă începutul unei ere noi, în care drepturile şi libertăţile tuturor cetăţenilor ţării sînt garantate şi vor fi respectate. Alături de armatele aliate şi cu ajutorul lor, mobilizînd toate forţele în acţiune, vom trece hotarele impuse prin Dictatul nedrept de la Viena, pentru a elibera pămîntul Transilvaniei noastre de sub ocupaţia străină. Români, de curajul cu care ne vom apăra cu armele în mînă independenţa împotriva oricărui atentat la dreptul nostru de a hotărî singuri soarta depinde viitorul ţării noastre...".

„România va fi ultima ţară care să se detaşeze de Germania"

Şerban Rădulescu-Zoner: În anul 1943, nu mai era nici un semn de întrebare pentru nimeni cine va cîştiga războiul. Acest lucru, deci, a determinat şi diplomaţia românească oficială, condusă de Mihai Antonescu, şi opoziţia democratică să ia anumite contacte diplomatice prin ţările neutre, respectiv în Elveţia, în Portugalia, la Madrid, în Spania şi mai ales la Cairo.

La începutul lui martie 1944, Barbu Ştirbei a plecat la Cairo, cu ştirea lui Antonescu. Evoluţia negocierilor duse la Cairo era comunicată atît lui Iuliu Maniu, ca prim reprezentant al opoziţiei democratice din România, cît şi mareşalului Antonescu. Secretele astea erau, de altfel, cunoscute şi de germani. La întîlnirea dintre Antonescu şi Hitler, la Salzburg, în 14–15 aprilie 1943, Hitler vine cu informaţii precise, făcînd o seamă de reproşuri mareşalului Antonescu pentru diversele tatonări ale diplomaţiei româneşti oficiale în capitalele ţărilor europene. Hitler a fost chiar foarte ameninţător, spunînd: *„Dacă ar exista diplomaţi germani care ar lua asemenea atitudini fără ca eu, führerul, să ştiu acest lucru, şi în numele meu, ar fi imediat rechemaţi şi trimişi într-un lagăr de concentrare"*. Hitler a ridicat şi alte probleme, şi anume: la Palatul Regal, sub conducerea Majestăţii Sale Regele, au loc discuţii privind o eventuală detaşare a României de Axă. Antonescu a fost foarte sigur pe el la această întîlnire, convins că tot poporul îl susţine şi că de fapt nu sînt decît nişte intrigării. El a încercat să bagatelizeze lucrurile, dar de fapt se petrecea o dramă. De fiecare dată, Antonescu îl asigura pe Hitler că România va fi ultima ţară care s-ar detaşa de Germania. Pentru că (spunea Antonescu) dezastrul Germaniei înseamnă şi dezastrul României, înseamnă triumful comunismului şi al aliaţilor.

„Capitulare fără condiţii?"

Într-un fel, Ion Antonescu avea dreptate, pentru că dezastrul a venit. Dar, problema care a fost pusă de opoziţie, şi în primul rînd de cercul de la Palat, care era alături de Majestatea Sa Regele, era ce se putea face în situaţia dată. Aliaţii refuzau să acorde anumite condiţii de armistiţiu. Încă de la bun început, la întîlnirea de la Casablanca, Churchill şi Roosevelt hotărîseră pentru România *capitulare fără condiţii*, iar acest lucru a fost repetat şi la Cairo, în '44.

Discuţiile au fost întreţinute, după cît se pare, pentru a-i deruta pe germani. Ştirile care au transpirat prin presă şi radio erau pentru a pune un semn de întrebare lui Hitler (dacă nu cumva în România va avea loc o acţiune şi eventual o debarcare a aliaţilor), încît să-i atragă atenţia de la Franţa, unde urma să aibă loc de fapt adevărata debarcare. În august 1944, eram în faţa punctului de vedere foarte ferm al celor trei aliaţi (pentru că de fapt Statele Unite şi Anglia respectau punctul de vedere al sovieticilor) şi, ca atare, trebuia făcut ceva. Ori să se transforme România într-un teatru de război şi să fie distrusă, ori să se facă o încercare disperată de a ieşi din război. Cu atît mai mult, cu cît ni se oferea Transilvania de nord.

Şerban Papacostea: Majestate, s-a spus că data fixată pentru ieşirea României din război a fost 26 august şi că după aceea, din iniţiativa Majestăţii Sale, a fost devansată în seara zilei de 23 august. Este adevărat? De ce s-a produs această modificare de program?

„Am încercat să-l convingem pe Antonescu să scoată el ţara din război"

Regele: Da, este adevărat. De multe ori lucruri de felul acesta, grave, se datorează unor accidente „pe linie", dacă pot să spun aşa. Doctorul nostru de la Sinaia, Cîrstea, a avut la el în casă, în concediu de o săptămînă, un ofiţer din brigada de apărare. Şi s-a întîmplat că el a ridicat telefonul în acelaşi timp cu acest ofiţer, care a fost sunat de la Bucureşti. Şi i s-a spus ofiţerului să vină de urgenţă la Bucureşti fiindcă mareşalul pleca pe front la 24 august. Asta ne-a luat printr-o surprindere destul de periculoasă, fiindcă nu se ştia cît timp va rămîne mareşalul acolo. Eu deja anunţasem Comandamentul din Italia că, în vederea unor evenimente foarte importante, la 26 august cer ca să fie bombardate anume locuri unde erau concentrate trupele nemţeşti. După această ştire, am plecat de urgenţă la Bucureşti. Era 21 august. Dimineaţa am adunat pe comandantul marilor unităţi, care era la Bucureşti, şi partidele politice cu reprezentanţii lor, ca să se vadă situaţia, că nu se mai putea la 26 august. După c[ă] militarii ne-au spus care era situaţia d[e] jurul Bucureştiului, s-a decis pentru 23 august.

naţional şi un act democratic

Şerban Papacostea: Cînd l-aţi chemat pe mareşalul Antonescu la Palat, aţi nutrit speranţa că-l puteţi convinge să încheie el armistiţiul? Mai era o asemenea speranţă sau din informaţiile Majestăţii Voastre, de dinainte, nu mai exista o asemenea posibilitate ?

Regele: Acest lucru s-a decis chiar în conciliabulul pe care l-am avut noi înainte ca să vorbim cu el. S-a decis să încercăm tot ce putem să-l convingem pe Antonescu că trebuie **el** să facă scoaterea României din război. El avea o grămadă de pîrghii sub mîna lui, pe care noi nu le aveam atunci. În după-masa zilei de 23, m-am convins însă că era imposibil. Şi totuşi decizia noastră era ca arestarea lui Antonescu să fie absolut **ultimul** lucru posibil, pentru că noi nu vroiam asta. La încăpăţînarea lui, de a nu face absolut nimic fără permisiunea lui Hitler (era ridicol), nu ne-a mai rămas altceva de făcut decît să-l îndepărtăm, ca să putem face noi ce-am făcut.

Deşi ştiau de lovitura plănuită, germanii n-au crezut că „un copil" o poate face

Şerban Rădulescu-Zoner: Majestate, cum de n-au aflat nemţii, în ultimele zile ale lui august, de lovitura plănuită? Pentru că, dacă Killinger l-ar fi anunţat pe Hitler în prealabil, nu s-ar mai fi împuşcat în sediul ambasadei de pe Calea Victoriei. Deci, nemţii, serviciile de informaţii germane şi ambasada au fost luate prin surprindere sau aveau anumite informaţii, dar nu le-au dat crezare?

Regele: Răspunsul lui Antonescu faţă de Hitler la acuzaţiile că se fac demersuri de ieşire din alianţa cu Germania a fost foarte simplu: să nu se dea crezare că s-ar putea face ceva, eu nefiind decît un copil. Fără discuţie, însă, că nemţii şi Gestapo-ul, care era destul de mare la noi în Palat, ştiau ceva. Dar i-au luat prin surprindere nu numai aspectul politic al chestiunii, ci şi faptele militare şi reacţia armatei.

Şerban Papacostea: În fine, o problemă controversată şi utilizată propagandistic este aceea a predării mareşalului Ion Antonescu unui grup de comunişti, în frunte cu Bodnăraş (aşa-numitul Ceauşu, pe nume conspirativ). Cum de i-au preluat, pe el şi pe ceilalţi membri de frunte ai guvernului său, comuniştii, care, după aceea, i-au predat sovieticilor?

„Predarea lui Antonescu sovieticilor s-a făcut fără ştirea şi aprobarea mea"

Regele: În noaptea de 23 august, noi am avut la Palat un întreg grup de militari şi comandanţii locali din jurul Bucureştiului. Ei m-au rugat foarte insistent ca să nu stau în Bucureşti. Erau convinşi că Bucureştiul şi mai ales Palatul Regal vor fi bombardate, ca represalii. De altfel, s-a şi întîmplat acest lucru. Aşa că eu am plecat din Bucureşti pe la 2.30–3.00 dimineaţa, şi numai după aceea, vreo săptămînă mai tîrziu, cred, am aflat că Antonescu a fost luat de către Bodnăraş şi echipa lui. Este o lungă poveste, nu intru în amănunte acum. Hotărîsem ca Maniu, cu ţărăniştii, Brătianu, cu liberalii, să aibă fiecare cîte o echipă. Şi Pătrăşcanu cu ai lui, la fel. Brătianu a spus că n-avea pe nimeni, Maniu a trimis pe Ilie Lazăr în Transilvania, ca să caute oamenii, şi atunci ceilalţi au venit şi i-au luat. Predarea lui Antonescu din Palat s-a făcut fără ştirea, fără aprobarea mea.

Şerban Papacostea: Cum apreciaţi atitudinea armatei în urma *Proclamaţiei*?

Regele: Dacă n-ar fi fost armata noastră, nu se făcea nimic. Asta dovedeşte un simţ al disciplinei de fier care era la noi în armată, simţul patriotic şi iubirea de ţară. Nu a fost nici o defecţiune în executarea *Proclamaţiei*. Hitler a făcut un apel disperat să se găsească un general progerman care să-mi ia locul. Mi se pare că Killinger, în noaptea aceea, a răspuns că nu există asemenea persoană.

Şerban Papacostea: S-a spus că textul *Proclamaţiei* a fost redactat de Lucreţiu Pătrăşcanu. Orice act al unui conducător de stat este pregătit de cineva, dar forma ultimă şi răspunderea şi-o asumă capul statului. Ce ne puteţi spune în legătură cu *Proclamaţia*?

Regele: Parţial, este adevărat. Dar textul complet este acela care a fost discutat şi cu Maniu, şi cu Brătianu, şi cu Titel Petrescu, şi cu grupul care-l aveam eu acolo, inclusiv cu Pătrăşcanu. În seara dinainte de a se citi acest lucru, Pătrăşcanu a venit cu textul scris şi modificase anumite lucruri, deja, la care s-a renunţat.

De ce a fost „dizolvat" Cominternul în 1943

Şerban Tanaşoca: Sigur că atît opoziţia democratică cît şi guvernul Antonescu ar fi dorit să încheie armistiţiul cu anglo-americanii, şi nu cu sovieticii. Stalin a declarat la un moment dat că acest război va avea drept consecinţă faptul că fiecare dintre puterile învingătoare va impune în teritoriile care vor intra sub administraţia sa regimul politic şi ideologia sa. Prin asta acest război se deosebeşte de toate celelalte care l-au precedat. E ceva nou în istoria omenirii. Dar politica Uniunii Sovietice a fost foarte abilă, politica unui mare imperiu. La 15 mai 1943, în plină ofensivă, Stalin a dizolvat Cominternul. Asta însemna că principalul instrument de impunere în ţările cucerite a regimului comunist, Internaţionala comunistă, era dizolvat. Teoretic, nu se mai primeau ordine de la Moscova, iar partidele comuniste deveneau naţionale. Stalin a făcut lucrul acesta tocmai pentru a putea să „adoarmă" vigilenţa celorlalte puteri.

Pentru România, nu a mai putut fi vorba de soluţia armistiţiului cu anglo-americanii îndată ce s-a ştiut că aliaţii anglo-americani refuză să debarce în Balcani – formula apărată de Winston Churchill şi respinsă din pricina opoziţiei preşedintelui Roosevelt. Cînd debarcarea s-a făcut în vest, în Normandia, şi s-au schimbat datele problemei, era evident că Uniunea Sovietică îşi va impune condiţiile în această zonă. Intrase în mintile tuturor că armistiţiul avea să fie negociat cu sovieticii. Toate forţele politice româneşti erau angajate în căutarea unei soluţii pentru a scoate ţara din legătura cu Axa. Inclusiv Antonescu, care negocia la Stockholm cu sovieticii. Cam astea sînt motivele pentru care a fost necesară colaborarea cu Uniunea Sovietică şi implicit, cu partidul comunist. Dar nici Majestatea Sa, nici opoziţia democratică nu i-au informat pe comunişti asupra tuturor detaliilor.

În negocierile cu Antonescu, ruşii n-au încercat decît să cîştige timp

Gheorghe Onişoru: Stalin a insistat pe lîngă Roosevelt şi Churchill ca să nu se poarte negocieri de armistiţiu decît în trei. Pe de altă parte, însă, Uniunea Sovietică a dus o politică duplicitară. La Stockholm, ruşii, prin ambasadoarea lor de acolo, d-na Kolontay, au negociat atît cu Antonescu, prin intermediul ambasadorului, cît şi cu opoziţia, prin intermediul lui George Duca. Paradoxal, la Stockholm, ruşii i-au oferit lui Antonescu condiţii de armistiţiu mai bune. Ne întrebăm de ce. Uniunea Sovietică nu era interesată de un armistiţiu cu Antonescu – însă dorea să cîştige cît mai mult timp, să se apropie cît mai repede de România. Exemplul care susţine afirmaţia mea este cazul Poloniei. În Polonia izbucneşte insurecţia la Varşovia şi Stalin ordonă trupelor sale să se oprească în marginea oraşului şi să asiste cum Hitler rade de pe faţa pămîntului Varşovia. Este un pericol care ne-a pîndit şi pe noi la 23 august. Majestate, unii istorici au afirmat că Lucreţiu Pătrăşcanu, după ce a auzit de arestarea mareşalului, a venit intempestiv la Palat şi v-a întrebat: *„Majestate, ce-aţi făcut? Ne-aţi distrus planurile!"*. Este adevărat?

Alexandru Zub şi Regele Mihai I

„Ce-aţi făcut, Majestate? Ne-aţi distrus planurile!"

Regele: Pătrăşcanu a sosit, cum am spus, cu mesajul scris, împreună cu aşa-zisul Ceauşu (care de fapt era Bodnăraş). A venit Pătrăşcanu întîi, direct la mine. S-a uitat la mine şi a spus: *„Ce aţi făcut? Ne-aţi nenorocit!"*. Textual. Am fost cam luat prin surprindere, n-am înţeles ce a vrut să spună. Abia după aceea am înţeles. Ei ar fi vrut ceva similar cu ce a fost cu Polonia. Cînd s-a spart frontul în nordul Moldovei, în Bucovina, şi s-a făcut 23 august, ofensiva sovietică a încetinit sensibil. Nu prea ştiam noi atunci de ce. Mai tîrziu mi-am dat seama că ei voiau să se întîmple la noi ce s-a întîmplat în Varşovia. Ca ei să ia totul deja aranjat, gata. Cum au făcut acolo. Şi, pe urmă, încă un aspect privitor la presiunea făcută de occidentali ca să vină comuniştii în grupul nostru. La un moment dat, în timp ce se tot discuta la Cairo şi la Ankara, anglo-americanii ne-au spus: *„Nu mai vrem să discutăm cu voi pînă nu-i aduceţi pe comunişti în grupul vostru"*. Aşa că n-am avut încotro, a trebuit să vină Pătrăşcanu şi Titel Petrescu.

Gheorghe Onişoru: Aş mai avea o întrebare pentru Majestatea Sa: Ne-aţi putea împărtăşi, foarte pe scurt, ce sentimente aţi trăit în seara de 23 august, după ce *Proclamaţia* a fost radiodifuzată, cînd aţi văzut emoţia bucureştenilor?

Regele: Cred că emoţiile pe care le-aş fi avut eu se-ntîmplau înainte. Fiindcă în momentul cînd intri în luptă şi te baţi ca să cîştige ţara, nu te mai gîndeşti la asta. Aşa că eu nu m-am gîndit la asta deloc, decît poate cîteva zile mai tîrziu.

Bucureştiul a riscat la 23 august 1944 soarta Varşoviei

Serban Papacostea: Ceea ce ne-a spus adineaori Majestatea Voastră tinde să consolideze ipoteza că Stalin nu a vrut armistiţiu. A vrut să intre direct în Bucureşti. Nu ar fi fost supărat dacă germanii ar fi zdrobit acţiunea Majestăţii Voastre şi rezistenţa românească, lucru care pare să fie confirmat şi de declaraţiile Anei Pauker şi ale lui Vasile Luca, veniţi de la Moscova, în cursul toamnei lui 1944. Ei ar fi reproşat grupului aşa-zis al comuniştilor dinlăuntru, intern, faptul că au participat la acest act care a întîrziat preluarea directă a puterii de către comunişti.

Regele: Mi se pare că cineva i-a reproşat lui Pătrăşcanu că s-a dus pentru semnarea armistiţiului. Şi am omis să spun un lucru: după 23, 24 august, cînd au sosit ruşii, ţara era deja eliberată. S-a eliberat cu armata noastră, o săptămînă, zece zile după 23 august. Şi cînd au venit ruşii şi au trecut pînă în satul Rădeşti, în Transilvania, nu au tras un singur foc!

Şerban Papacostea: Care au fost primele contacte cu comuniştii, cu Pătrăşcanu, cu Bodnăraş?

Regele: Pe Bodnăraş nu l-am întîlnit niciodată pînă la 23 august, seara. Pe Pătrăşcanu l-am văzut prima dată după ce ne-au spus anglo-americanii că trebuie să-i băgăm în grupul nostru. Noi ştiam că există pericolul sovietic, aşa că faptul că a trebuit să-i aducem şi pe ei acolo ne-a cam neliniştit. Am putea să spunem, chiar prea pe faţă, că trebuia să înghiţim, să le facem pe voie. Salvam ce puteam ori nu mai făceam nimic. Nu era altă soluţie.

Şerban Papacostea: Dar, ca impresie personală, aţi avut sentimentul că Pătrăşcanu este un om loial faţă de naţiune? Faţă de monarhie mai puţin, dar faţă de naţiune? Aţi avut impresia că se deosebeşte de ceilalţi comunişti cu care aţi avut contact mai tîrziu?

Regele: Aş zice că nu **putea** să fie chiar aşa de loial, fiindcă era ţinut de şefii lui. Sigur este că el avea cu totul altă mentalitate, chiar comunist fiind, decît ceilalţi. Asta da. În contrast, şi de aceea, de fapt, a terminat cum a terminat.

Colaborarea comuniştilor cu legionarii

Şerban Rădulescu-Zoner: În toată istoriografia aceasta timp de 50 de ani, dîndu-se diverse titluri actului de la 23 august, s-a vorbit de *iniţiativa comunistă, de actul patriotic, că ar fi vrut să scoată România din război* ş.a.m.d. De fapt, pe comunişti îi interesa doar luarea puterii. Comuniştii, atîta vreme cît Uniunea Sovietică nu a fost agresată de către Hitler, nu au mişcat un deget, ba mai mult, au colaborat cu ocupantul german. De-abia **după** ce a început ofensiva împotriva Uniunii Sovietice şi a început războiul, au început să acţioneze. Care a fost atitudinea comuniştilor români, a celor cîteva sute, pînă la o mie, în momentul în care a venit, în 1940, ultimatumul sovietic? Au aplaudat. Pentru ca neocomuniştii, pe care-i mai întîlnim şi azi, să ajungă să devină campionii „luptei noastre pentru Basarabia", ceea ce este incredibil şi revoltător! Şi încă ceva. Nu interesa neapărat o colaborare cu forţele democratice. Au colaborat şi cu legionarii. Gheorghe Barbul, în cartea ***Al treilea om al Axei***, scrie clar că în 1940 a fost o înţelegere între Petru Groza şi Pătraşcu, în care Groza se angaja în numele stîngii să sprijine Garda de Fier împotriva generalului Antonescu şi să-i aducă sprijinul moscovit. Nu este o interpretare subiectivă a lui Barbul, omul de încredere al lui Antonescu, pentru că într-o circulară din 8 iulie 1941, a Comitetului Central, se vorbeşte de o colaborare cu partidele şi cu masele gardiste. Ulterior au renunţat la această colaborare şi au revenit la ea în 1945, cînd a avut loc acea înţelegere între Pătraşcu şi Teohari Georgescu, o parte din legionari fiind detaşamente de şoc în instaurarea comunismului şi a guvernului Groza.

Evoluţia discursului politic comunist

Alexandru Zub: 23 august 1944 a devenit o sursă de legitimare a noului regim, ocrotit de Moscova. La început direct, cu tancurile sovietice prezente pe teritoriul României, cu implicare în administraţia ţării. Moldova a fost un timp sub controlul direct al armatei sovietice, tot aşa, Transilvania de nord, element de şantaj în negocierile cu România. Într-o primă etapă, regimul a ţinut un limbaj echivoc, încercînd, pe de o parte, să menajeze sentimentele naţionale ale românilor, iar pe de altă parte, să pregătească instrumentele de control şi de coerciţie, care să-i asigure continuitatea puterii. Discursul politic şi discursul asupra evoluţiei politice a României după 23 august au mers paralel şi trebuie să examinăm această realitate. Atîta timp cît comuniştii nu erau siguri pe izbînda lor, şi a trebuit să facă tot felul de alianţe pentru a-şi asigura o anumită popularitate şi succesul, ei a trebuit să fie atenţi şi cum privesc trecutul naţional. Dar acest trecut n-a mai avut nici o importanţă, în momentul în care ei au devenit stăpîni pe situaţie. Şi 23 august 1944 a devenit, pe rînd, un fel de etichetă, de clişeu, de mit utilizat pentru a asigura o anumită solidaritate în jurul noii puteri. Ar trebui să distingem cîteva etape. În primii 3–4 ani a existat o tendinţă de concesii şi de adaptare la exigenţele impuse de opoziţie, pentru ca după aceea, mai ales după 30 decembrie 1947, cînd regele a fost silit să abdice şi monarhia a fost abolită, să nu mai existe nici o opreliştе redutabilă în calea noii puteri. Şi de data aceasta ea lansează un limbaj clar, că dorеşte să preia frînele. Sistemul devine totalitar. În timp ce populaţia era supusă la tot felul de restricţii şi la un control insuportabil, se ţinea un limbaj triumfalist, care trebuia să dea un sentiment de satisfacţie, dacă nu de orgoliu naţional.

Ştergerea memoriei colective şi riscul construirii unei identităţi străine

Toate marile simboluri ale trecutului şi ale culturii noastre au fost convocate pentru a susţine acest discurs de legitimare a puterii. Aceasta arată în ce măsură istoriografia, discursul istoric a fost folosit ca instrument de legitimare a acestei puteri. Prima etapă a însemnat o masivă sovietizare. Au fost distruse bibliotecile, uneori arse complet. S-au introdus peste tot restricţii în utilizarea cărţilor, şi aceste restricţii au însemnat, pînă la urmă, un fel de ştergere a memoriei colective, un fel de renunţare la propriul trecut, un lucru extrem de grav în viaţa unei naţiuni. Recuperarea s-a făcut abia tîrziu şi în forme insidioase, ocolite, uneori cu elemente personale. Pericolul care a planat în permanenţă asupra naţiunii noastre a fost extrem de mare. El însemna ruperea noastră de rădăcinile istorice, culturale, pierderea identităţii, o confuzie enormă şi construirea unei noi identităţi, care-l echivala de fapt pe român cu sovieticul. Omul nou era de fapt acest *homo sovieticus*, acelaşi în toată sfera de dominaţie sovietică. Acest proiect a reuşit, într-o anumită măsură, şi aceasta este tragedia Europei est-centrale, în care refacerea identităţilor cunoaşte un proces atît de convulsiv şi de dramatic, şi care a pus românilor probleme extrem de serioase după 1989. Deci, sovietizarea a fost proiectul, şi opunerea la sovietizare a însemnat sacrificii din partea elitei politice, intelectuale, spirituale ş.a.m.d. Am putea să întrebăm pe Majestatea Sa dacă, de acolo, din exilul pe care a trebuit să-l asume, a resimţit toată această tragedie a neamului românesc, ca şi felul în care actul de la 23 august a fost răstălmăcit pentru a constitui o sursă de legitimare a puterii.

„Am avut un sentiment de dezgust pentru felul cum aceşti oameni puteau să mintă"

Regele: Bineînţeles că eu şi regina ne-am gîndit tot timpul. Aveam informaţii destul de recente despre ce se întîmpla şi am avut un sentiment de profund dezgust să văd cum aceşti oameni puteau să mintă aşa de neruşinat. Nu faţă de mine personal, dar faţă de interesul ţării şi faţă de ceea ce poporul român, împreună cu armata, au făcut la 23 august. Tot timpul nu au făcut decît să răstălmăcească. De fapt, acest lucru a început chiar la 24 august. Am citit de-atunci cum spuneau că ei au făcut totul. Asta a fost foarte dureros. Şi nu era dureros numai pentru ceea ce se întîmpla în ţară, dar şi fiindcă ceilalţi, din afară, nu voiau să audă. Ştiţi cum se spune: *„Nimeni nu-i mai surd decît cel care nu vrea să audă"*. Pe noi ne frămînta aproape în fiecare zi această situaţie. Totuşi am avut posibilitatea, la sfîrşitul anului, să pot să vorbesc fie la BBC, fie la Europa Liberă, şi asta parcă ne-a mai uşurat puţin.

Şerban Papacostea: În tot acest interval cît aţi fost în exil şi mai ales în ultimii ani ai regimului comunist, aţi simţit o supraveghere din partea statului român şi o teamă în legătură cu personalitatea Majestăţii Voastre?

„Au vrut să ne sperie, dar nu au reuşit"

Regele: Bineînţeles că nu se vedea nimeni în jurul nostru, dar se simţea foarte bine că se uitau la noi. Toţi spionii noştri ştiau exact ce făceam noi. Ce credeau ei că pot obţine prin a-mi trimite fel de fel de scrisori, cărţi poştale, fel de fel de murdării?!? Eu am o mică colecţie cu scrisorile pe care le-au trimis. Credeau că cu asta o să ne sperie şi, într-o oarecare măsură, să ne contracareze. Dar n-au reuşit nici una, nici alta.

Şerban Papacostea: Colecţia aceea va fi o sursă interesantă de documentaţie pentru istorici. S-a spus, şi chiar de către unii din fruntaşii spionajului regimului comunist, emigraţi după aceea în Occident, că se constituise un grup special în cadrul securităţii, dirijat chiar de către Nicolae Ceauşescu, pentru urmărirea tuturor aspectelor vieţii şi activităţii Majestăţii Voastre. Revenind la actul de la 23 august. S-a spus şi a fost folosit de către propaganda anumitor cercuri ostile acţiunii Majestăţii Sale că la actul de la 23 august existau alternative şi că a fost o greşeală, o crimă, un act de trădare. Exista, într-adevăr, o alternativă la această acţiune?

Nu a existat alternativă faţă de 23 august

Gheorghe Onişoru: Deja, din discuţiile de pînă acum, reiese destul de clar că nu exista o alternativă. În 1944, în România se accentuase un sentiment de nemulţumire a populaţiei faţă de continuarea cooperării cu Germania şi faţă de germani. Altă problemă importantă este legată de ideea lui Antonescu cu linia fortificată Focşani-Nămoloasa-Buzău. Ideea lui era să reziste pe această linie forţată şi pe linia Carpaţilor, pînă în momentul în care ruşii, obligaţi de rezistenţa românească, vor încheia un armistiţiu cu el sau vor ocoli România. Trebuie să avem în vedere faptul că Armata Roşie nu mai era acea armată de la 1941, ridiculizată de trupele germane. Între timp, ea fusese din plin susţinută financiar, material, cu tehnică ş.a.m.d. de anglo-americani şi era o cu totul alta. Apoi, trebuie avute în vedere bombardamentele anglo-americane, care deja, încă din '43, îşi făcuseră simţită prezenţa asupra puţurilor petroliere din zona Prahova. Exista pericolul ca această zonă să fie rasă de pe suprafaţa pămîntului, urmat, evident, de distrugerea capitalei. Această himeră a rezistenţei pe linia fortificată ne-ar fi putut costa foarte mult, inclusiv Transilvania, pentru că exista o înţelegere între cele trei mari puteri, ca să nu se discute nici o chestiune teritorială pînă la Conferinţa de pace. Or, România, prin actul de la 23 august 1944, a pus puterile aliate în faţa unui fapt împlinit. Le-a oferit nişte avantaje deosebite. La 23 august 1944 a fost evitată situaţia din Bulgaria, unde, imediat ce au intrat trupele sovietice s-a instaurat un regim comunist. Or, cei care spun că prin actul de la 23 august s-a deschis de fapt calea comunismului în România greşesc, pentru că factorii politici din România de atunci n-aveau de unde să ştie că, peste două luni, la Moscova, Churchill va vinde întreaga Europă de Est.

Şerban Papacostea: Majestatea Voastră, credeţi că exista alternativă la actul de la 23 august?

Regele: Singura alternativă, dacă se poate numi astfel, ar fi fost să nu facem nimic, să treacă tăvălugul rus peste noi. Şi ce se alegea din ţară? Aşa că nu exista nici o alternativă.

„A fost un adversar, nu un inamic al meu"

Şerban Tanaşoca: Îmi permit să dau raportul de forţe între armata română şi germană, la 23 august 1944, faţă de sovietici: 90 de divizii sovietice, faţă de 47 româno-germane. 922.000 de oameni (soldaţi, ofiţeri sovietici) faţă de 643.000 de români şi germani. Tunuri şi aruncătoare de mare calibru: 16.079 la sovietici, 7.618 la români şi germani. Tancuri: 1.404 la sovietici, 404 la români şi germani. Avioane, 1.759 faţă de 810. Iată raportul de forţe. Prin urmare, continuarea războiului ar fi fost un dezastru. Întrebarea este dacă acest aspect a fost discutat cu Antonescu, în perioada respectivă. Am înţeles că Majestatea Voastră nu a avut contacte directe cu mareşalul Antonescu, dar unii oameni politici, da. Acest mare pericol de a se ajunge ca oraşele şi satele ţării noastre să fie rase de pe faţa pămîntului s-a discutat cu Antonescu?

Şerban Tanaşoca şi Şerban Papacostea

Regele: I s-a spus despre acest aspect, privind interesul ţării. Şi cînd a fost la mine la 23 august după-masa, eram cu Sănătescu împreună, i-am spus eu atunci că nu se mai poate continua aşa, că trebuie să terminăm odată. Şi i-am spus: *„Dacă nu poţi sau nu vrei să faci asta, atunci lasă-ne pe noi să facem"*. Şi Sănătescu a adăugat şi el ceva pe aceeaşi temă. La care Antonescu s-a întors către Sănătescu şi aproape că a ţipat: *„Cum, să las ţara pe mîna unui copil?"*. În faţa mea a spus. Atunci am rostit fraza aceea, despre care s-a vorbit de atîtea ori: *„Dacă este aşa, îmi pare rău, dar nu-mi rămîne altceva de făcut"*. Şi am plecat. N-am vrut să asist de fapt la arestarea lui, dar a trebuit s-o fac. Şi totuşi, el nu a fost un inamic al meu, a fost un adversar.

Greva regală

Şerban Tanaşoca: Aş vrea să întreb pe Majestatea Sa să ne povestească, dacă-mi pot permite să fac o glumă, cum

PS pe scurt

Minerii se întorc acasă

Marţi 26 august, Marin Condescu, liderul Centralei Naţionale Confederative a Sindicatelor Miniere din România, a declarat că *„în următoarele două săptămîni, circa 40.000 de mineri, dintr-un total de 210.000, împreună cu familiile lor, vor părăsi zonele miniere. După 1989, această va fi cea mai mare migraţie de populaţie, deoarece minerii vor pleca spre judeţele de baştină"*.

Minerii care se întorc acasă sînt fie persoane ieşite la pensie, fie cele care au fost disponibilizate în urma restructurărilor care au avut loc în domeniul minier. În baza Ordonanţei guvernamentale nr. 22 şi a Protocolului încheiat de reprezentanţii sindicatelor cu Guvernul, minerii disponibilizaţi vor beneficia de acordarea a 12–20 de salarii în sumă netă, ajutor de şomaj etc.

Ministerul Industriilor a aprobat, la rîndul său, programul definitiv de restructurare a minelor din Valea Jiului. Pînă la sfîrşitul acestui an, 10.000 de mineri de aici îşi vor pierde locurile de muncă.

s-a „sărbătorit" prima aniversare a lui 23 august, în 1945. Din răspuns va reieşi clar care a fost atitudinea Majestăţii Sale Regelui cînd a înfăptuit actul de la 23 august, nu pentru a aduce comunismul, ci pentru a evita aducerea comunismului. Şi la 23 august 1945 Majestatea Voastră **era într-o situaţie specială**.

Regele: Foarte specială. Ceea ce se numea „greva regală". Ceea ce a dezlănţuit acest lucru au fost declaraţiile lui Harry Truman, el era atunci preşedintele SUA. A spus foarte ferm că Statele Unite nu vor semna tratatul de pace cu România atîta timp cît nu avem guvern democratic. L-am chemat pe Groza şi i-am spus să faciliteze schimbarea care trebuia, îl rog să-şi dea demisia. El a spus: nu. Erau prerogativele mele constituţionale ca să-i cer demisia. Apoi a urmat „greva regală". În momentul acela, am terminat.

Şerban Papacostea: Ceea ce a făcut Majestatea Voastră atunci este o dovadă că şi regii pot să facă greve. E o premieră.

Portretul Reginei-mamă Elena

Gheorghe Onişoru: Aş vrea să-mi permiteţi şi mie o întrebare, Majestate. Aş vrea să vorbiţi, n-aţi prea făcut lucrul acesta în public, despre persoana care cred că v-a fost cel mai aproape în perioada dictaturii antonesciene şi, apoi, cînd a trebuit să rezistaţi în ţară în perioada '44–'47. Despre Regina-mamă, Elena, ne-aţi putea spune cîteva lucruri?

Regele: În special în perioada cînd tatăl meu nu mai era în ţară, dacă n-ar fi fost dînsa nu ştiu cum aş fi suportat eu. După ce s-a întors ea, trebuia să-i dea ascultare lui Antonescu, fiindcă el a adus-o înapoi, în septembrie: pentru asta i-am fost recunoscător. A fost o perioadă foarte grea pentru mine. În tinereţea ei avusese o viaţă cît se poate de plăcută şi agreabilă, în Grecia. După aceea, tatăl meu de două ori a trimis-o afară, în exil. Fratele ei mai mare a rămas acolo şi a murit în condiţii suspecte. Cînd s-a întors la noi, ea a avut de suferit, ştim noi toţi de ce. Cineva care a trecut prin ce a trecut ea şi a putut să-şi păstreze integritatea morală înseamnă că e un om deosebit. Ea a fost şi foarte credincioasă, şi credinţa asta m-a inspirat toată viaţa, pînă acum.

Problema graţierii lui Antonescu

Şerban Papacostea: Îl evocaţi din nou pe Ion Antonescu şi un aspect pozitiv al comportamentului său. Una din obiecţiile care vi s-au adus, firească, tot în scopuri propagandistice, este că aţi fi putut să-l graţiaţi pe mareşal şi nu aţi făcut-o. E adevărat?

Regele: Întîi de toate, el n-a cerut graţierea. Au cerut mama lui şi avocaţii. Şi eu am vorbit cu Pătrăşcanu şi i-am spus că aş vrea să-l graţiez şi mi-a adus o hîrtie scrisă de Groza, o hîrtie de băcănie, cu toţi cei şapte. Dar nu era ce trebuia din punct de vedere constituţional şi lipsea şi semnătura ministrului de Justiţie, Pătrăşcanu.Or, dacă eu aş fi făcut un act şi aş fi semnat, Pătrăşcanu sigur că nu semna. Era şi insistenţa anglo-americanilor pentru acelaşi lucru, adică pentru executare.

Şerban Papacostea: Figura lui Antonescu este foarte controversată şi s-au produs polarizări de opinie publică în legătură cu destinul lui. La proces, el nu şi-a renegat trecutul şi şi-a asumat foarte ferm răspunderea. Nu a pus în discuţie complicitatea coroanei, a partidelor istorice la guvernarea lui. Cum apreciaţi finalul lui Antonescu, cu procesul şi executarea lui?

Regele: Procesul a fost o farsă.

Şerban Papacostea: Antonescu a mers senin la locul de execuţie, a dat chiar semnalul, există filmul. La bilanţul care se va face într-o zi asupra carierei şi activităţii lui, cred că la aspectele pozitive se va trece faptul că şi-a asumat răspunderea.

Regele: Eu aş zice că Antonescu îşi iubea ţara, a încercat să facă ce credea el că este bine. Acolo nu există nici o discuţie pentru nimeni. Unde s-au încurcat lucrurile, unde nici eu, nici alţii nu au fost deloc de acord, a fost trecerea Nistrului şi înfundarea noastră... Asta a fost din păcate o mare greşeală

Şerban Papacostea: Sigur că despre 23 august se va mai vorbi mult timp. Într-o frază, îi rog pe participanţii, pe istoricii aici de faţă să caracterizeze actul de la 23 august.

Şerban Rădulescu-Zoner: Prin actul de la 23 august, ţara a fost salvată de la dezastrul care ar fi venit dacă s-ar fi continuat războiul. Şi pe de altă parte, datorită lui a fost oferta privind revenirea Ardealului de Nord. În ceea ce priveşte speranţa oamenilor politici de a se reveni la un regim democratic, ei au sperat pentru că erau induşi în eroare şi n-au avut informaţii. Cu sau fără 23 august, tot regim comunist ar fi fost în România. În Cehoslovacia şi Polonia, care n-au luptat împotriva Naţiunilor Unite, a fost instalat acelaşi regim.

Alexandru Zub: Mie mi se pare că este vorba de un eveniment crucial, care a însemnat scoaterea României dintr-o situaţie aproape imposibilă, în care nu exista, practic, altă ieşire. Acest eveniment trebuie citit într-o dublă cheie: una care priveşte această soluţie, a ieşirii, şi cealaltă privind instalarea puterii comuniste în România, care s-a legitimat pe acest eveniment. Evident, asta deschide un alt capitol de istorie şi **ansamblul** este dramatic.

Şerban Tanaşoca: Raliindu-mă la tot ce s-a spus, aş vrea să văd lucrurile din altă perspectivă. 23 august este ziua în care Majestatea Sa Regele Mihai a luat răspunderea personală a unei lupte care trebuia să scoată România întreagă şi liberă din război. 23 august este prima dată a acestei lupte. Ultima dată a ei, cînd Majestatea Sa Regele şi poporul român, pe care îl întruchipa, au fost înfrînţi, este 30 decembrie 1947.

Gheorghe Onişoru: În plus, se mai poate spune că 23 august a reprezentat un mare serviciu făcut de România cauzei aliaţior, care au recunoscut de fapt acest lucru, acordîndu-i Majestăţii Sale cele mai înalte ordine şi medalii.

Şerban Papacostea: Eu aş defini actul de la 23 august un act naţional, pentru că a urmărit să salveze existenţa statală şi neatîrnarea României, şi un act democratic, pentru că a proclamat restaurarea libertăţilor democratice. Cred că acest act se înscrie în cea mai autentică tradiţie a istoriei naţionale, care a fost o permanentă luptă pentru salvarea statului şi a naţiunii române. Adeziunea masivă a armatei şi a poporului român, în urma *Proclamaţiei* Majestăţii Sale Regelui Mihai I, a fost indiciul cel mai sigur că instinctul naţional a răspuns la *Proclamaţia* Majestăţii Sale Regelui. Pentru că o ţară întreagă a ştiut atunci (şi cred că ştie şi astăzi) că România este acolo unde este Regele Mihai.

Pagini realizate de Gabriela Adameşteanu

PS pe scurt

Direcţia de Informaţii Militare are un nou şef

Prin ordin al ministrului Apărării, colonelul Cristian Dumitru Bernevig a fost numit în funcţia de şef al Direcţiei de Informaţii Militare (DIM), înlocuindu-l pe generalul Decebal Ilina. Colonelul Bernevig s-a născut la 26 august 1954 şi a absolvit Academia Militară, Secţia Arme Întrunite, Şcoala Superioară Franceză de Război Interarme.

DIM se ocupă cu culegerea, analiza şi sinteza de informaţii care să reprezinte un suport pentru decizii importante în dezvoltarea armatei române şi pentru realizarea interfaţării cu armatele altor ţări.

PS pe scurt

Convenţia Naţională a Partidului Democrat

Petre Roman a fost reales lider al Partidului Democrat, la Convenţia naţională a acestei formaţiuni politice, şi tot acum PD şi-a reafirmat intenţia de a nu părăsi actuala coaliţie guvernamentală.

Liniile după care PD *„va guverna astăzi în România"* sînt definite, conform Rezoluţiei adoptate în cadrul Convenţiei, prin patru deziderate: reformă şi nu restauraţie; reconciliere, iar nu răzbunare; răspundere, iar nu resemnare; reintegrare, iar nu respingere. Totodată, *„PD nu înţelege să părăsească guvernarea/coaliţia nici chiar în preajma viitoarelor alegeri, dacă principiile sale sînt acceptate şi respectate"*.

Convenţia naţională a constatat lipsa de suport a partidului în teritoriu şi a cerut mutarea centrului de greutate de la Bucureşti. Într-o analiză prezentată de Victor Babiuc, a fost subliniată lipsa de consistenţă în pregătirea alegerilor din 1996, dar şi problemele generate de participarea la guvernare. Victor Babiuc a propus o serie de soluţii, pornind de la schimbarea imaginii *„de partid de Bucureşti, pînă la alegerea unei personalităţi din guvern care să se comporte politic ca şi cum ar fi premierul PD"*.

Improvizaţie în hotărîrile conducerii

Interviu cu SANDA VIŞAN, realizator TVR

Două televiziuni într-una

Ce a adus noua conducere în televiziune?

Nu eram în ţară cînd noua conducere a TVR şi-a început mandatul său interimar. Dar, amintindu-mi starea de spirit ce domnea în televiziune în momentul plecării mele la specializare în Statele Unite, în urmă cu peste doi ani, nu-mi vine greu să-mi închipui încrederea cu care realizatorii – cei ce nu au servit guvernarea Iliescu, desigur – au primit schimbarea. Mă întorceam la TVR, convinsă fiind că sosise, în fine, timpul valorii, al proiectelor pe termen lung, al unei gîndiri dezinhibate şi moderne. La sosire, am găsit două televiziuni într-una: conducerea de o parte, angajaţii de cealaltă. Între ele: nici o comunicare. Doar eforturile disperat-îndirjite ale oportuniştilor mai tineri sau mai vîrstnici de a ajunge în tabăra celor de la putere, a celor care iau hotărîri. Aceste raporturi de adversitate s-au păstrat nealterate pînă azi.

Ce proiect managerial are noua conducere?

Or, o conducere, chiar interimară, nu îşi poate permite totală lipsă de aderenţă la realitatea pe care este chemată să o gireze, sub pedeapsa eşecului. Că are un mandat politic, cum singură o recunoaşte, am aflat. Ne întrebăm însă ce proiect managerial are? Căci şi manageriatul, nu-i aşa, se învaţă, ca orice profesie.

Acum, aveţi tot dreptul să mă întrebaţi: este mai rău decît înainte? Pentru a răspunde la întrebare, trebuie să amintim că s-a produs o fundamentală schimbare a sistemului nostru de aşteptări. Sub anterioarele guvernări cripto(rhido)-comuniste, anumite afirmaţii îi erau cenzurate ziaristului la televiziunea controlată de guvern. Păstrez şi acum o casetă cu un interviu realizat, la cererea directorului de programe de atunci, cu N. Tertulian şi a cărui difuzare mi-a fost interzisă, pentru că şifonam imaginea interlocutorului cu întrebări incomode legate de perioada sa stalinistă, cînd nu preda încă la École des Hautes Études la Paris, ci îi „demasca", îi „epura" pe Blaga şi Arghezi din literatura română. La fel, după difuzarea interviului cu Vaclav Havel, directorul general m-a chemat şi mi-a reproşat, bonom, că i-am atras telefoane minioase de sus, prin prezentarea preşedintelui ceh alături de rectorul Universităţii Bucureşti, Emil Constantinescu, iar nu alături de preşedintele ţării, al cărui invitat era.

Dar îmi place să cred că schimbarea politică a însemnat mai mult decît dreptul de a spera că asemenea incidente nu mai sînt posibile. A însemnat că putem încerca acum, liber şi nestînjenit, un demers publicistic coerent şi de lungă respiraţie, reparator pentru memoria colectivă, privind lucid spre prezent şi prospectiv spre viitor.

Ce a mai adus conducerea? O pletoră de tineri verificaţi sumar din punct de vedere profesional şi care ne spun, de pildă, cu ocazia zilei naţionale a SUA, că americanii, vreme de două sute de ani, au păstrat neschimbată Constituţia, „cu cîteva mici amendamente" (sic!). „Micile amendamente", ştie oricine, au generat rafturi întregi de literatură juridică, în ciuda „micimii" lor!

A da vacanţă creierului – o proastă strategie

Cît de necesară era refacerea grilei de programe a Televiziunii?

Televiziunea trebuia restructurată fundamental, ca reţetă editorială, ca personal şi ca strategie financiară. Bugetul instituţiei, zdruncinat de ani întregi de proastă gestiune şi corupţie, succesiv mascată de diverse interese politice, trebuie pus în echilibru, fără îndoială. Dar acesta trebuia să fie un demers unitar, întreprins cu o viziune de ansamblu, care, din păcate, e absentă.

Ce s-a realizat în schimb? S-a dat vacanţă creierului. Proastă strategie, la un popor ieşit din comunism! Au fost eliminate emisiunile culturale, de educaţie, de teatru şi de film românesc.

Cum studii nu există, după ştiinţa mea, putem doar presupune că românul petrece cel puţin două–trei ore pe zi în faţa micului ecran. Televiziunea este deci principalul mijloc de informare a publicului, în condiţiile unei crescînde inapetenţe pentru lectură. Ce vede telespectatorul? Telenovele sud-americane şi jocuri „ude", la mare şi la playboy. Într-un timp de transformări economice profunde, de schimbări structurale, cu costuri umane însemnate, cînd ar fi necesar un demers educaţional, cum a realizat Japonia după al doilea război mondial. Noile condiţii ale pieţei muncii îi vor obliga pe oameni să înveţe o mobilitate mentală, de adaptare la nou, de care comunismul i-a ţinut străini. De ce să nu-i ajutăm pe contribuabilii noştri în acest proces de schimbare a mentalităţii? Nu cu un ministru care explică vreo decizie guvernamentală se face primăvara trecerii spre un alt tip de piaţă a muncii.

Nu recunosc competenţa profesională şi calitatea morală a directorului de programe

Cît de mult aţi colaborat cu conducerea televiziunii în momentul în care s-a pus problema restructurării grilei?

Nu am fost consultaţi în nici un chip. Totul s-a făcut în acelaşi stil pompieristic: au fost eliminate emisiuni, fără argumente reale, de cost sau audienţă, pentru această decizie. Le-au luat locul seriale mediocre sau programe de divertisment de o vulgaritate greu de egalat. Au fost apoi oferite redacţiilor, fără nici o logică de programare, spaţii rămase neacoperite în grilă.

Grav este că nu există nici pentru aşa-zisa grilă de toamnă o strategie de programe. Ni se cer propuneri, dar nu ni se spune ce chip se doreşte pentru „noua televiziune", nu există o strategie de dezvoltare. E ca şi cum ai cere unor ziarişti să scrie şi ei, acolo, nişte articole, pentru că vrei să scoţi un ziar, fără să le spui ce profil are, ce ţintă etc.

„Scrieţi, băieţi, numai scrieţi!" Pînă cînd nu se va decide cum trebuie să arate programul televiziunii publice, va domni aceeaşi improvizaţie în hotărîrile conducerii. A schimba de dragul schimbării nu e un program. Trebuie să ştii ce vrei să răsară în loc.

Pentru schimbare, ca pentru tango, e nevoie de doi: conducerea are nevoie de partener, are nevoie de realizatori.

Or, e greu de închipuit vreun dialog, cînd, de opt luni încoace, nu a existat vreo comunicare reală şi sinceră. Comunicatele de presă, ca mijloc de a vorbi partenerului, nu sînt de bun augur pentru o bună construcţie în TVR.

Reacţia unor intelectuali de marcă, dar şi a opiniei publice, la „grila de vară" a determinat o vagă încercare de a reintroduce anumite emisiuni eliminate. Repet însă: aceasta este cel mult iscusinţa unui croitoraş ce pune petice la pantaloni, nu a casei de modă ce croieşte fracuri.

După o întîlnire a Colegiului realizatorilor cu d-l Stere Gulea, am fost invitată

să fac parte dintr-un comitet consultativ pentru noua grilă de programe. Am declinat această invitaţie (neştiind că era oricum formală), căci am considerat că nu am pe cine consilia, întrucît nu recunosc competenţa profesională şi calitatea morală ale directorului de programe. D-l Radu Nicolau poate fi un onorabil subinginer sau un moderator... obraznic, scria un comentator, echilibrat aş spune eu, dar din păcate stă pe scaunul de director de programe conform principiului lui Peter. Doar maxima incompetenţă, iar nu anvergura sa intelectuală l-au putut recomanda unui director general poate prea credul.

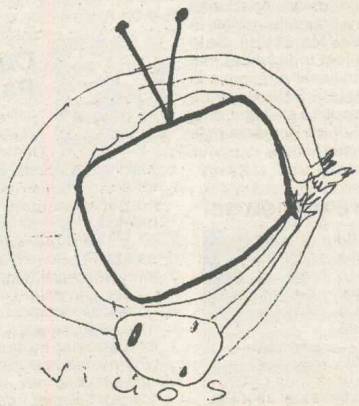

Fiind un străin în spaţiul culturii, al formării spirituale, acolo unde se agregă semnificaţiile mesajului tele-vizual, d-l Radu Nicolau este incapabil să gîndească strategia unui demers adecvat televiziunii publice.

Actuala grilă e incultă şi antidemocratică

Ce reproşaţi actualei grile?

Îi reproşez că e incultă şi antidemocratică. E incultă nu pentru că e „emanaţia" domnului Radu Nicolau, căci nu e singurul ei autor, ci fiindcă promovează cu sistemă kitschul, vulgaritatea şi nonvaloarea. Sub pretextul unor selecţii „populare" (citeşte populiste), prin emisiuni soft (sic!), se intenţionează realizarea unei condiţionări la subcultură şi evazionism. Cine are interes să avem un electorat ignorant al propriilor drepturi, uşor manipulabil? Şi cine îşi asumă răspunderea pentru un astfel de demers al TVR?

Motivaţia emisiunilor păstrate ori scoase a fost audienţa reflectată de sondajele de opinie. Vi se par fiabile aceste sondaje?

Americanii au inventat, nu fără autoironie, verbul „a statisticula", pentru a exprima ideea că poţi demonstra orice cu statisticile. Metoda, maniera pe care o aplici în interpretarea datelor poate permite diverse concluzii. La fel cu sondajele de opinie. Ele nu pot fi decît orientative pentru TVR, din două motive: fiindcă nu avem tehnologia pentru o evaluare exactă a audienţei şi fiindcă ele sînt sabia lui Damocles doar pentru posturile care urmăresc strict criteriul comercial al numărului de consumatori. Educaţia, fără a îmbrăca forme rebarbative, nu e obligată să „atragă masele" („Cîntarea României" făcea asta!).

La capitolul buget, unii sînt mai egali decît alţii

Cum vă explicaţi cheltuielile (maşini etc.) care se fac în cadrul unei situaţii de buget de austeritate?

Ce mă obligă împrejurările să constat este că la capitolul buget unii sînt mai egali decît alţii. Sînt adică departamente favorizate, care îşi doresc – sau au deja – cont bancar şi fond propriu şi nu mai trec banul prin buzunarul comun, unde totul se disipează – din vina cui? Văd corespondenţi trimişi de DEI prin diverse colţuri ale lumii, fără ca relatarea de la faţa locului să aducă vreun plus de informaţie (sau măcar de farmec al formulării) faţă de cea venită prin marile agenţii de presă. La ce bun, cînd banii aceia ar fi de ajuns o lună întreagă pentru o emisiune educativă? Dacă tot e buget de austeritate, cum se pot cheltui bani pe spectacole de un gust dubios?

Am urmărit televiziunea americană: comercială, publică şi prin cablu, vreme de doi ani de zile. N-am văzut nici cinci minute de prost-gust pe postul public, îndirjit în voinţa sa educativă, adică atractiv in-formativă. Îmi puteţi replica: ei nu fac atîta caz de cultură, şi încă naţională. Fals. În televiziunea americană totul este american, căci Statele Unite au privirea întoarsă spre interior, spre sine. Lumea exterioară nu prea face prima pagină în discursul public, ocupat de problematica locală sau federală. Să nu (ne) păcălim deci cu termenii: nu-i zic discurs naţional, dar îl fac. Nu la nivel colectivist, desigur, căci respectul pentru individ este suveran în Lumea nouă.

(Continuare în pag. 12)

Modul de lucru în TVR trebuia schimbat

Interviu cu RADU NICOLAU, director programe TVR

Înainte de a fi fost numit director de programe la televiziunea naţională, aţi lucrat la Tele7 abc, un post de televiziune comercial. Din experienţa pe care o aveţi, care este diferenţa dintre o televiziune comercială şi una publică?

La noi ea se poate defini doar la nivel de concept, de opinie, pentru că nu avem reglementat aproape în nici un fel exerciţiul public. Nici în domeniul televiziunii şi nici în alte domenii. Diferenţa, aşa cum o văd eu, constă în procentul de programe de interes public general pe care-l transmit cele două. La o televiziune comercială primează *entertainment*-ul, indiferent că este vorba de divertisment produs sau seriale. La o televiziune publică, procentul de programe de interes general comunitar este mai mare. Diferenţa mai vine şi din modul în care sînt finanţate. O televiziune comercială este finanţată din publicitate. Pentru o televiziune publică există două variante: sau are bani integral din abonamente sau, cum este cazul televiziunii române şi a majorităţii televiziunilor publice din Europa, din abonamente şi din publicitate. În clipa în care, principial, se acceptă această formulă, nu mai putem vorbi de o televiziune sută la sută publică, aşa cum îşi imaginează o elită care doreşte să transforme televiziunea într-un instrument pur educativ. Dacă am acceptat acest compromis, al finanţării prin publicitate, am crescut automat şi procentul de programe cu valenţe comerciale, care atrag audienţa (divertisment, filme, seriale etc).

Reiterări ale vechilor programe TVR

Prin schimbarea grilei de programe (grila de vară) i se reproşează televiziunii române că se apropie foarte mult de televiziunile comerciale, că această apropiere se face nu în ceea ce este mai bun, ci în ceea ce este mai prost, prin difuzarea de filme şi emisiuni de o calitate îndoielnică. Aveţi obiecţii faţă de o astfel de opinie?

Discuţia ar trebui să pornească de la definirea televiziunii publice. În ţările occidentale cu tradiţie, există legi ale instituţiilor publice, votate de Parlament, după care acestea se ghidează. Pot să vă dau exemplu: France 2 are *Legea de funcţionare* în care se specifică şi procentele de muzică simfonică ce trebuie date într-un an, de teatru, emisiuni de cultură, absolut totul. În clipa aceea, abia, putem discuta unde se află televiziunea română. După mine, prin această schimbare, televiziunea română a făcut de fapt un pas spre normalitate. Pînă la această schimbare, care nu este nici pe departe ceea ce ar fi trebuit să fie, TVR era un fel de talmeş-balmeş în care erau amestecate, la aceleaşi ore, pe aceleaşi poziţii, tot felul de programe. În clipa în care am schimbat această grilă, am încercat să introducem o ordine în programele oferite telespectatorilor. Toată lumea din TVR, toate departamentele vor să facă, de exemplu, emisiuni-portret. Şi este normal ca o televiziune publică care se respectă să prezinte personalităţile ţării. Numai că, în televiziunea română, în fiecare redacţie, de multe ori chiar în cadrul aceleiaşi redacţii, sînt cîte doi realizatori sau mai mulţi care vor să facă fiecare **emisiunea** lui de portret. Şi ne trezim că există emisiuni de acelaşi gen, acelaşi format; într-una prezentăm marii artişti de teatru, în alta pictorii, sculptorii, inginerii, cercetătorii. În loc să fie o emisiune care să-şi propună foarte clar o strategie limpede: să promovăm personalităţile cele mai importante. Să facem nişte cicluri. Aşa ceva nu s-a întîmplat. Dimpotrivă. Acum au venit noile propuneri, pentru grila din toamnă, care în majoritate sînt reiterări ale vechilor programe ale TVR: aceleaşi formule, aceleaşi emisiuni, aceleaşi titluri, lucru care mă pune pe gînduri. O televiziune este o instituţie în care noutatea ar trebui să fie pe primul plan. Sînt foarte mulţi realizatori care au ajuns într-o situaţie-limită. Nu ştiu dacă din comoditate nu vor să mai vină cu lucruri noi sau, dacă nu cumva, seva creatoare s-a epuizat.

Ce aduce nou şi ce aduce bun această grila de vară, după opinia dv?

Au apărut emisiuni noi, formate noi – unele dintre ele au fost foarte bine primite de telespectatori. Zonele care au isterizat opinia publică – „că se elimină cultura, că este un atentat la statutul televiziunii publice" – n-au schimbat nimic timp de 7 luni de zile. Sînt acele redacţii care n-au venit nici măcar cu o propunere, în 7 luni de zile.

Emisiunile culturale se adresau doar unei elite

Spuneţi că nu s-a venit cu propuneri noi de programe culturale. Asta presupune că aveţi o idee clară despre ceea ce trebuie să însemne şi să conţină o emisiune culturală.

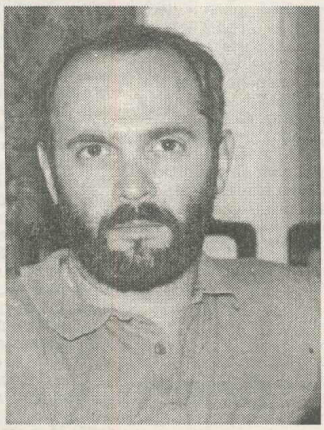

Cultura în sine este un termen atît de vag şi vast, încît nu prea ştii ce cuprinde. În TVR, prin ceea ce făcea redacţia culturală, s-a înţeles, într-un mod exagerat, doar referirea la literatură şi la viaţa literară, nu a ţării, ci numai a cîtorva. Obiecţia mea, legată nu doar de emisiunile culturale, ci de o problemă generală, se referă la modul în care se fac emisiunile de televiziune. Vorbim de televiziune publică. Aceasta trebuie să aibă un public! Există emisiuni care pot avea succes sau nu. Dar există emisiuni care-s moarte de cînd le faci, dacă nu ştii cui să le adresezi. Problema emisiunilor culturale este că se adresau unui public extrem de specializat şi restrîns: unor elite, unor grupuri mici de telespectatori. Or, nu se poate ca o televiziune, un canal de comunicare deschis către milioane de oameni, să fie restrîns cu bună ştiinţă, doar pentru cîteva sute, poate mii de oameni. Este o risipă a resurselor şi este şi imoral să ceri tuturor oamenilor care plătesc abonamente să finanţeze o emisiune cu circuit închis. Iar cînd vin sondajele de audienţă şi audienţa este aproape zero, unii ţipă sus şi tare că *„nu contează audienţa"*. Te întrebi: *„Bine, nu pui criteriul audienţei sută la sută, dar trebuie să existe o limită. Care-i limita dincolo de care nu mai are rost să mai realizezi o emisiune?"*. Nu m-am lămurit: doi telespectatori, două mii, douăzeci de mii, două sute de mii?

Primul criteriu în realizarea unei emisiuni ar fi cel al audienţei. Care este al doilea, al treilea criteriu?

Este un **criteriu al resurselor** pe care le folosesc emisiunile. Nu de a cheltui cît mai puţin, ci cît mai eficient. Ca să ai bani pentru o televiziune, trebuie să-i primeşti de undeva, trebuie să-i gospodăreşti şi să-i cheltuieşti cu cumpănire, ştiind foarte bine pe ce îi dai. Din foarte multe redacţii ale televiziunii vin enorm de multe proiecte. Toată lumea vrea să facă emisiuni. În acelaşi timp, toată lumea se plînge că n-are cu ce să le facă. Aceiaşi realizatori care sînt foarte supăraţi că n-au emisiunea lor sînt la fel de supăraţi că n-au cameră pentru filmare, că nu au montaj cînd trebuie să-şi pregătească emisiunea, că nu au studiouri. Nu pot să le aibă pentru că ele nu sînt raţional folosite. Decît patru emisiuni cu audienţă restrînsă, care să trateze acelaşi lucru şi, de multe ori, să aibă aceiaşi invitaţi, mai bine concentrezi forţele şi faci o emisiune de mare audienţă. Bernard Pivot este un fenomen din care lumea ar trebui să tragă cîteva învăţăminte, şi, cel mai important, este că se pot face emisiuni culturale de mare audienţă şi succes. Televiziunea română este plină de capete vorbitoare, de discuţii – nici măcar *talk-show*-uri pentru că *talk-show*-ul are două valenţe: a vorbi, dar a face şi un spectacol al vorbirii. La noi este doar vorbărie, şi atîta tot.

Insist pe aceste criterii: al audienţei, al eficienţei, al resurselor. Care este ponderea lor în realizarea unei emisiuni?

În funcţie de ora din zi, numărul telespectatorilor potenţiali diferă foarte mult. Pentru emisiunile de seară trebuie concentrate mult mai multe resurse, pentru că acolo criteriul audienţei nu poate fi deloc neglijat. Dacă nu captezi telespectatorul atunci cînd el este, potenţial, în faţa televizorului, ai pierdut. În zonele dinainte şi de după, miza este alta. Acolo, criteriul audienţei într-adevăr poate trece pe plan secundar şi mai important este genul de mesaj pe care-l transmiţi. Marea greşeală este că unii privesc lucrurile strict punctual, fără a le lega. De aici provine şi rezistenţa la schimbare, acuzînd mereu cîte ceva. Din păcate, dacă stăm şi ne tot uităm la drobul de sare sîntem pierduţi. Nu putem să aşteptăm mereu soluţia perfectă. Poţi să ceri unui mare cotidian să-şi mute rubrica de cultură pe prima pagină? Ziarul trebuie să se vîndă! Nu mai putem să continuăm cu arta de dragul artei, cînd este vorba de bani publici şi de mesaj public.

Strategia pentru grila de toamnă

Se are în vedere transformarea programului 2 într-un post în care să primeze emisiuni de un anumit tip? V-aţi referit la grila de toamnă. Aveţi o schemă de cum va arăta această grilă?

Noi avem un mare handicap. Avem două canale. TVR 1 acoperă toată ţara. TVR 2 acoperă preponderent zonele urbane, cam 60% din populaţie, ceva mai mult decît PRO TV. Dar, în interiorul instituţiei, oamenii consideră în continuare programul 2 ca un fel de groapă de gunoi. Este un pic sub „demnitatea" lor dacă le propui ca emisiunea să fie pe programul 2.

Pentru toamnă, strategia pe care o propun eu pentru cele două canale se poate defini destul de simplu: pe programul 1, care ajunge în toată ţara, trebuie să păstrăm emisiuni care se adresează obligatoriu unui public larg. Criteriul audienţei pe programul 1 este foarte important, pentru că de aici vin şi banii din publicitate. Pe programul 2, care ajunge în zone preponderent urbane, vom încerca să facem o combinaţie de emisiuni culturale, sportive şi filme – lucruri care interesează preponderent populaţia urbană cu un anumit nivel de pregătire, cu altă participare la viaţa socială. Emisiunile de pe programul 2 vor fi concepute, din pornire, diferit de cele de pe programul 1. Vrem ca pe cele două programe, în formula pe care o propunem din toamnă, să atragem mai multă audienţă decît atrăgeam pînă în vară doar pe programul 1 – singurul care exista de fapt. Programul 2 era cvasi-inexistent.

Aceste modificări presupun o schimbare de personal, de realizatori, care nu vor mai avea acces pe post. Cum vă veţi descurca cu nemulţumirile acestor oameni?

Fiecare îşi închipuie că face cea mai bună emisiune şi că este cea mai importantă vedetă. Nu e suficient să ne închipuim că sîntem buni, trebuie să fim şi validaţi de telespectatori. N-o să compar o vedetă a „Jurnalului" cu o vedetă a emisiunilor culturale. Dar în cadrul aceluiaşi gen de emisiuni sînt convins că se vor structura valorile. Modul în care s-a lucrat în televiziunea română trebuie să se schimbe fundamental, pentru că s-a lucrat prost. Televiziunea înseamnă muncă de echipă. Există oameni care concep emisiunile; redactori, reporteri, oameni care caută să o vîndă cît mai bine, care caută să atragă sponsori, resurse financiare. Există oameni care prezintă emisiunea, pentru că au un anumit şarm şi asta captează mai mult atenţia telespectatorului. Recent însă am avut nişte experienţe triste: trei oameni care abordau acelaşi domeniu, au propus trei emisiuni aproape identice. Am întrebat de ce nu fac o echipă, pentru a realiza o singură emisiune, bună. Răspunsul a fost: *„Cum, eu să lucrez cu ăla sau cu aia? Niciodată!"* Asta nu se cheamă nici televiziune, nici muncă în echipă.

O instituţie în care a primat interesul personal

Dincolo de aceste orgolii, există în instituţie şi interese materiale, să spunem?

Există zeci şi zeci de interese. TVR a fost, pînă la urmă, o instituţie în care de multe ori interesul a primat în faţa calităţii emisiunii, pentru că nu a existat niciodată un control, o evaluare a emisiunilor, a calităţii lor. Bună-rea, o dădeai pe post şi nu te întreba nimeni nimic. De-aia şi reacţia atît de violentă din unele zone, cînd începi să pui în discuţie conţinutul emisiunilor, forma în care se realizează, greşelile flagrante pe care le conţin. Interesele pleacă de la cele meschine (un pachet de ţigări, o sticlă de whisky) la interesele politice, de sforăriile economice. Televiziunea a fost folosită ca un mijloc de a dobîndi putere şi bani nemeritaţi, în paguba instituţiei.

Publicitate mascată...

Evident. Veniturile televiziunii au fost tot timpul mici. Ea n-a cîştigat bani, dar o parte a oamenilor din interior au trăit foarte bine. Şi asta pentru că au folosit această instituţie în scop personal.

Îi cunoaşteţi pe aceşti oameni?

Toată lumea îi ştie. Sînt cei care îşi fac rost de case prin Bucureşti, de terenuri, care obţin tot felul de priorităţi, de cadouri. Nu are rost să începem o luptă personală. Problema nu este doar a lor, ci şi a sistemului care le-a permis să lucreze în acest mod. Dacă se schimbă sistemul, dintr-o dată lucrurile vor ajunge mai aproape de normalitate. Probabil unora nu le convine normalitatea.

Din ce spuneţi, deduc că v-aţi debarasa cu inima uşoară de anumiţi oameni.

Nici mandatul d-lui Stere Gulea nu permite restructurarea de personal a instituţiei, şi nici Contractul colectiv de muncă. Ajungem aici la moralitate. Toată lumea vrea schimbarea: sindicatele, realizatorii. Dar, atunci cînd ceri schim-

(Continuare în pag. 12)

Improvizaţie în hotărîrile conducerii

(Urmare din pag. 10)

Apoi să nu uităm oferta de care se bucură un cetăţean occidental şi de mijloacele lui, faţă de cel român. Nenumărate canale specializate prin cablu: de arte, de muzică, de istorie, de treburi gospodăreşti etc. Accesul la informaţie prin internet. Librăriile absolut fabuloase. La Chicago există o bibliotecă publică de opt etaje, toate pentru cititori, iar nu pentru administraţie. Biblioteca dintr-un orăşel satelit al marii metropole, Skokie, are un volum de carte egal cu cel al Bibliotecii Universitare din Bucureşti. La fel şi alte oraşele.

Situaţia nu suportă deci comparaţie. A o face totuşi e fie insuficientă informare, fie rea-credinţă.

Vi se pare obiectivă televiziunea publică?

Nu de mult, d-l Stere Gulea spunea că toate partidele politice sînt nemulţumite de TVR, ceea ce ar echivala, în opinia domniei sale, cu echidistanţa. Cu ani în urmă, la fel înţelegea şi d-l Răzvan Theodorescu echidistanţa instituţiei din Calea Dorobanţilor, pe care o conducea.

În noiembrie '96, eraţi de aceeaşi parte a „baricadei" cu d-l Stere Gulea, fiind consideraţi oameni ai opoziţiei. De data asta, sînteţi pe poziţii diferite. De ce?

Nu ştiu cum se consideră d-l Gulea, dar eu nu mă simt ca aparţinînd nici unei puteri, dacă nu celei a presei. Şi îmi place să rămîn aşa, „ciinele de pază" al cetăţeanului. Că ne aflăm pe poziţii diferite, e normal: de aceea există libertate, ca lumea să aibă opinii şi să şi le susţină. Vorba aceea: *amicus Plato sed magis amica veritas*. Iar d-l Gulea nu pare să aibă intoleranţa de a nu contempla măcar existenţa a două săbii în aceeaşi teacă.

Pe cînd un consiliu de administraţie?

Acest lucru nu depinde de noi. Colegiul realizatorilor a trimis o scrisoare tuturor partidelor politice parlamentare, solicitînd rezolvarea situaţiei de criză din TVR.

Septembrie va da răspunsul. Sper ca partidele să-şi aleagă reprezentanţi în acest consiliu, care să înţeleagă menirea televiziunii publice pentru toţi, contribuabili desigur, iar nu să o folosească pentru micile lupte feudale. Căci dacă nu se ajunge la o situaţie de echilibru dinamic în TVR şi la eliberarea ei de dictatul politic – de catifea sau nu –, riscăm să avem astfel de hemoragii cel puţin la fiecare patru ani. Şi, în timp, ele s-ar putea dovedi mortale pentru spiritul acestui neam.

Modul de lucru în TVR trebuia schimbat

(Urmare din pag. 10)

barea unui om care nu munceşte, care refuză să se mai prezinte la lucru sau face nişte gafe îngrozitoare, cînd încerci să-l sancţionezi, aceiaşi care clamau schimbarea vin şi spun: *„Nu, staţi, să-l ţinem, să ne mai gîndim, să vedem cum facem"*. Mesajul este pînă la urmă că oamenii pot să facă ce vor în instituţie. Pot să muncească sau nu, pentru că nimeni nu poate să-i tragă la răspundere.

Schimbarea *Legii 41* ar permite la un moment dat intrarea în legalitate a TVR prin alegerea acelui atît de clamat consiliu de administraţie. Ce se va întîmpla dacă lucrurile vor mai continua aşa mult timp?

Lucrăm cu un mare handicap. Eu am acceptat propunerea d-lui Stere Gulea de a veni pe această funcţie, conştient de ce va urma, de faptul că oameni care pînă anul trecut mă premiau şi mă felicitau public pentru reuşite acum mă vor considera un duşman. Aşa au ajuns să scrie peste tot în ziare că sînt incult şi incompetent. Ştiam că se va întîmpla acest lucru, pentru că cunosc nivelul de moralitate al unor colegi. Dar nu pot să stau să văd cum se duce de rîpă o instituţie pentru că nimeni nu vrea să schimbe nimic. Noi vrem să descentralizăm, să transferăm cît mai multe responsabilităţi la nivelul echipelor care realizează emisiuni. Este însă foarte greu să faci asta, atîta timp cît mereu ţi se spune: *„Aa, nu există cadru legal. O să vină vremea cînd o să vă judecăm noi... O să plătiţi voi!"*. Este o presiune psihică imensă, ca lucrurile să rămînă cum au fost. Multora le convenea cum era. Dacă intraţi mai atent în culisele jocului politic şi ale altor jocuri din înalta societate, o să constataţi că foarte mulţi dintre cei care clamează acum o fac numai din interes. E simplu să înjuri mereu o echipă, că *„e interimară, că e numită, nu aleasă prin concurs"*. Perfect. Dar a venit cineva cu o propunere de proiect şi n-a fost băgat în seamă? NU. Dacă nu se va schimba *Legea 41*, va fi o dramă, pentru că acest lucru înseamnă perpetuarea luptelor din TVR. Ea va fi expusă mereu aceluiaşi scandal, la infinit: *„că e publică şi «voi» o faceţi comercială"*. *Legea 41* ar trebui să facă ce fac legile occidentale: să definească instituţia publică. Nu să se spună în două rînduri că *„o instituţie de interes public va acorda atenţie opiniei minorităţilor şi va face emisiuni culturale şi educative de larg interes"*. Ce-i asta? Astea-s vorbe! Să nu credeţi că *Legea 41* va rezolva ceva dacă nu va spune foarte limpede: ce înseamnă instituţie publică? Altfel tot scandalul se va transfera viitorului consiliu de administraţie; că au interese, că fac jocuri, ba omoară cultura, ba omoară ştiinţa, depinde de domeniu, fiecare o să ţipe cum îi convine. Să vedem cît sîntem de maturi la nivel de societate: ştim să definim ce înseamnă interes public? Ştim să-i spunem omului că are de plătit lucrul ăsta pentru că este în interesul lui? O să fie mult mai atent cînd o să ştie că are de băgat mîna în buzunar. BBC încasează 90 de lire anual de la fiecare plătitor. Noi primim 50 de cenţi pe lună. Pînă şi în Cehia, nivelul abonamentelor este de 2 dolari lunar.

De la propagandă la conştiinţă gazetărească

Oameni din interiorul TVR spun că în grila de vară aţi avea vreo 30 de spaţii libere de emisiune, pe care le improvizaţi.

În colegiul de programe se discută cu trei săptămîni înainte. Nu se improvizează nimic. Aceste zvonuri fac parte din acelaşi cor care mereu trebuie să cîrtească. În tot acest cîrîit public se pierd potenţiali oameni de televiziune, tineri care nu se vor gîndi niciodată să vină spre televiziunea publică, cu elan şi energie. De ce să vină? Ce să-i atragă? Evident, cîştigă aceiaşi oameni care pînă în '89 nu făceau presă, ci propagandă. Acum este vremea valorilor. Televiziunile comerciale au demonstrat un lucru: se pot găsi oameni. Noi ne luptăm să găsim proiecte bune, emisiuni bune. Dar deja imaginea negativă a TVR a fost creată. Este o ştampilă pusă pe fruntea TVR: că aici jocurile de interese sînt prea mari, că nu ai nici o şansă să vii să faci un lucru bun pentru că te mănîncă ăia vechi. Şi-atunci, oamenii renunţă.

Referitor la această imagine negativă, înainte de noiembrie '96, TVR era acuzată că face jocul fostei puteri. Mulţi o acuză acum că sprijină actuala putere. Ce aveţi a spune în această privinţă?

Televiziunea are un cuvînt destul de critic de spus, chiar şi la adresa actualei puteri. Adevărat, actuala administraţie este mult mai mult prezentă, pentru că trăim o perioadă în care se face foarte mult. Într-o perioadă de schimbare este normal ca actorii puterii să fie prezenţi într-un procent mai mare pe ecran. Dar au fost de cele mai multe ori aduşi faţă în faţă cu opoziţia, cu cei care nu sînt de acord cu schimbările propuse de putere. Iar cînd au fost prezenţi individual în emisiunile noastre, nu cred că aţi remarcat, ca înainte, aceleaşi întrebări amabile din partea redactorilor: „nu-i aşa că...? ce bine faceţi!". Chiar cu reprezentanţii puterii, gazetarii care fac acum emisiuni le fac cu profesionalism şi conştiinţă gazetărească. Ce încercăm noi acum este să facem emisiuni interdisciplinare, nu doar politice, pentru că nu numai politica este importantă. Încercăm să privim actul politic în contextul social-economic în care el se manifestă. Să înţeleagă omul: cum o să-i afecteze viaţa lui o decizie politică? Ce efect economic va avea la locul lui de muncă şi cum o să trăiască el: mai bine, mai rău?

Cu cîteva zile în urmă, după ce se luaseră deciziile de lichidare a unor întreprinderi, toate celelalte posturi de televiziune prezentau ştiri şi comentarii pe această temă. Singură televiziunea publică prezenta (era o oră de vîrf) o emisiune despre foştii demnitari comunişti. Canalul public părea total defazat, rupt de evenimente. Televiziunea română face prea puţin pentru a prezenta reforma, deşi eu nu văd la ora actuală un subiect de mai mare interes „public". Aţi observat aceste lucruri?

Nu numai că le observ, dar nici nu-mi convin. Asta se întîmplă însă în sistemul acesta hibrid. Dinspre programe nu există încă un nucleu care să ceară redacţiilor să-şi adapteze mereu emisiunile realităţii. Încă, la nivelul redacţiilor, fiecare face în bună măsură ce vrea, fără să dea socoteală. Pînă la urmă, ajungem tot la persoane. Ce se întîmplă acum: dacă emisiunea cuiva trebuie să înceapă şi te atingi de ea este o catastrofă şi se naşte un scandal. În felul acesta posibilitatea de a fi prezenţi mereu în mijlocul evenimentelor este aproape nulă. Televiziunile comerciale se adaptează din mers. Acolo hotărîrile se iau tot la departamentul programe, care decide: deseară facem o emisiune despre reformă. Nu contează ce schimbă, nimeni nu întreabă dacă se supără cineva. Nu. De asta sînt viabili, de asta se pot adapta. Aici este o inerţie teribilă, în care nu poţi să vii aproape deloc cu lucrurile actuale. Dacă nu e în schemă, n-are ce căuta. Nu există dialog pe subiectele astea.

Ce alte defecte are televiziunea română?

De la modul în care se finanţează, în care circulă informaţiile şi pînă la modul în care se iau deciziile. Deocamdată depinde tot de persoane. Există două genuri de oameni: cei care, indiferent de conducere şi de sistem, au muncit mereu şi au făcut asta din pasiune şi oameni care stau bine mersi şi se mulţumesc că au un salariu mic, dar nici nu fac nimic.

Cîte din aceste defecte pot fi schimbate?

Pînă cînd vom intra în legalitate, încercăm doar să adaptăm structura televiziunii în aşa fel, încît programul să nu cadă, să nu continuăm pierderea de audienţă, pentru că dacă nu stabilizăm audienţa şi nu începem chiar să o recîştigăm, marile scandaluri de acum se vor repeta, doar că atunci banii pentru redresarea TVR vor fi mult mai puţini. Dacă nu vor intra bani din publicitate (şi fără audienţă ei nu vin), televiziunea nu are de unde să mai susţină producţia. Şi va trebui să o susţină integral telespectatorul român, din banii lui, plătiţi prin abonamente şi alte taxe.

Paginile 10–11–12 realizate de GABRIELA ADAMEŞTEANU, IULIAN ANGHEL şi ALIC MÎRZA

POLIROM NOUTĂŢI

Petre Andrei
Prelegeri de istorie a filosofiei
De la Kant la Schopenhauer

În pregătire:
Mihai Coman (coord.)
Manual de jurnalism
Tehnici fundamentale de redactare
Adrian Neculau (coord.)
Cîmpul universitar şi actorii săi

Comenzi la CP 266, 6600, Iaşi
Tel.&Fax: (032)-214.100; (032)-214.111; (032)-217.440
Internet: www.nordest.ro/shopping/books/polirom/polirom.htm
E-mail: polirom@mail.cccis.ro

ASCULTĂ BBC
PROGRAMUL INTEGRAL ÎN BUCUREŞTI LA
UNIPLUS Radio 69.8

Politica nu poate funcţiona fără moralitate

Interviu cu Seserman Marcel, subprefectul de Bistriţa-Năsăud, realizat de Gabriela Adameşteanu

Cum s-a ajuns la organizarea dezbaterii ştiinţifice pe tema 23 august 1944, la Bistriţa, avîndu-l ca invitat pe Regele Mihai ?

În primăvară, primarul municipiului Bistriţa, PNL-Bistriţa şi organizaţia de tineret PNŢCD, au avansat Majestăţii Sale rugămintea de a vizita şi judeţul Bistriţa-Năsăud. În urma unei serii de negocieri, am reuşit să obţin ca perioada de vizită să fie 20–24 august. Apoi, împreună cu reprezentanţii Casei Regale, am căutat să dau o dimensiune deosebită zilei de 23 august, care o prindea pe Majestatea Sa chiar în judeţul nostru. A fost o mică diplomaţie în a obţine 23 august pentru judeţul nostru. Apoi, într-o altă etapă, am căutat să dăm evenimentului o alonjă naţională. Am cerut, printr-o scrisoare, Majestăţii Sale să accepte o dezbatere avînd drept temă 23 august 1944. După ce răspunsul a fost pozitiv, am luat legătura cu d-na Alina Mungiu, am perfectat împreună cu domnia sa transmisia în direct pe TVR 1, sîmbătă, 23 august, la 10.30. Apoi, am făcut un demers către postul de radio naţional, să facă acelaşi lucru. Am căutat, de asemenea, ca acest eveniment să beneficieze de aportul unor istorici însemnaţi. Am contactat-o pe d-na Simina Mezincescu şi i-am cerut sprijinul. I-am dat cîteva nume, printre care d-l academician Şerban Papacostea, d-l Andrei Pippidi, d-l Alexandru Zub. D-l Pippidi era plecat la Verona, altminteri ar fi fost foarte fericit să participe la asemenea discuţie. Am speranţa că pe viitor alţi istorici care se vor ocupa de evenimentele din 23 august '44 se vor raporta la această masă rotundă. Cred că va rămîne un document istoric.

Aţi avut manifestări ostile din partea antimonarhiştilor? Regele a avut de înfruntat situaţii penibile?

Nu. Dimpotrivă, Majestatea Sa a fost primit, pretutindeni unde a fost în judeţ, cu o căldură deosebită. Nicăieri n-au existat proteste sau antimonarhişti care să se adreseze necuviincios Majestăţii Sale. Consider că vizita a fost o reuşită. Majestatea Sa, Regele Mihai I de România este un om care a făcut istorie. Acum, în 1997, cînd îl avem printre noi, ai în faţă o pagină vie de istorie. Chiar dacă este dramatică.

Sînteţi acum în această funcţie administrativă, datorită faptului că v-aţi implicat în activitatea politică a PNŢCD, încă de cînd era partid de opoziţie. Cum funcţionează echilibrul politic de după alegeri?

Am fost în opoziţie pînă în 1996, ca secretar al partidului. Acum, în calitate de vicepreşedinte al partidului, pe funcţia de subprefect, am ajuns să am putere decizională. Am condus campania electorală din 1996 a Convenţiei Democrate şi campania electorală a primarului municipiului Bistriţa, Pavel Popescu. Am fost bucuros că le-am cîştigat pe amîndouă.

Cum v-aţi priceput să faceţi o campanie electorală?

Am fost învăţat. Am beneficiat de sprijinul Partidului Conservator din Marea Britanie, în special de cel al d-lui Cobley, un specialist în campaniile electorale. Între 1995 şi 1996, am participat la o serie de seminarii, unde am învăţat cum se face o campanie electorală profesionistă. De pe această funcţie administrativă, rolul meu, ca subprefect, este să urmăresc respectarea legii, realizarea în plan teritorial a programelor guvernamentale, şi acum, potrivit Ordonanţei 22, să conduc Comisia tripartită de dialog social putere-sindicate-patronat, care este o atribuţie specifică subprefectului. Sigur că oamenii păstrează un mic reflex şi vin aici cu probleme pe care, practic, noi nu le putem rezolva, dar îi îndrumăm acolo unde pot să şi le rezolve. Ei cer case, rezolvarea problemelor cu pămîntul. În problema pămîntului, ne putem implica mult mai mult, dar sînt şi lucruri pe care nu le putem rezolva direct.

Deocamdată nu aţi avut întreprinderi de închis pe lista celor 17, care au rămas 16. Dar în viitorul apropiat credeţi că riscaţi şi dv. asemenea situaţii?

Există întreprinderi care au mari datorii la bugetul de stat. Aş dori să nu le facem încă publice. Le-am atras atenţia că, dincolo de faptul că guvernul a început reforma reală, noi aici în teritoriu vrem să facem acelaşi lucru. Am exemplul unor întreprinderi care merg foarte bine şi care au reuşit să se privatizeze. Şi ei trebuie să facă acelaşi lucru.

Ni le puteţi identifica pe acestea?

Da. Există fabrica Rombat, care se ocupă de baterii şi merge foarte bine, este una dintre cele mai puternice firme din ţară. Totodată, Electroplastul, care face cabluri electrice şi, la Beclean, o întreprindere performantă, Romet, care se ocupă de sîrmă, de cuie.

Cum staţi cu şomajul? Sînteţi mai degrabă un judeţ echilibrat, nu?

Şomajul la noi este la media pe ţară. În perioada următoare va avea o uşoară creştere, pentru că întreprinderile încep să-şi restructureze activitatea. Sper să nu se ajungă la tensiuni sociale puternice. Cît priveşte agricultura, şi înainte de 1989 era o zonă cu un procent mare necolectivizat. Aceşti oameni trebuiau să lucreze potrivit legilor economiei de piaţă. Sînt convins că o serie de oameni de la oraşe se vor întoarce la ţară. Este inevitabil.

Bistriţa mai este pe pagina ziarelor centrale şi printr-o ştire politică. Filialele PNŢCD, ale Alianţei Civice, ale AFDPR au retras sprijinul acordat prefectului liberal. De ce?

Este o situaţie mai delicată. PNŢCD a fost primul care a ridicat sprijinul politic actualului prefect, subliniind că n-are nimic de a face cu PNL şi că doreşte schimbarea prefectului din varii motive, pe care şi le-a expus. Şi Alianţa Civică, şi AFDPR, parteneri în sînul Convenţiei Democrate, au aceeaşi atitudine. Am fost totdeauna de părere că politica nu poate funcţiona fără o moralitate necesară. Este inadmisibil ca o structură ca aceea a Convenţiei Democrate să fie un loc în care-şi găsesc refugiul elemente din partea stîngii. Este deranjant, pentru că imaginea noastră scade continuu şi nu se poate guverna performant în aceste condiţii. Este inadmisibil ca în anumite servicii descentralizate să rămînă aceleaşi persoane care, timp de şapte ani, au gestionat neperformant aceste servicii. Riscăm, la un moment dat, să blocăm reforma pe care o susţine Convenţia Democrată. Noi am luat o poziţie fermă şi am cerut conducerii noastre să o clarificăm.

Concret, ce i se reproşează prefectului liberal?

Au fost o serie de consilieri din arcul stîngii care au trecut rapid în PNL: un consilier care azi ocupă o poziţie în inspectoratul pentru cultură, menţinut de PNL.

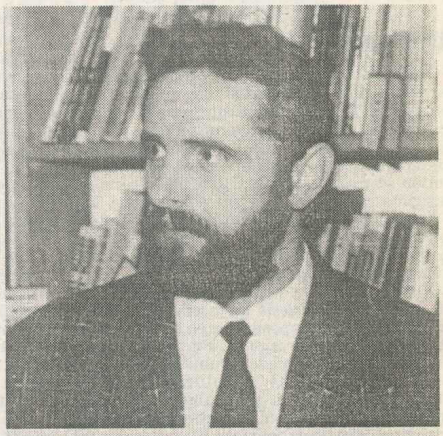

N. 19 iulie, 1963, Beclean • **Studii**: Liceul pedagogic din Năsăud (1982); Facultatea de Matematică din Cluj (1987) • **Activitate profesională**: profesor (1987–1993) şi bibliotecar (din 1993) • **Activitate politică**: – nu a fost membru al partidului comunist; – redactor-şef adjunct şi apoi redactor-şef la revista *Săptămîna* a PNŢCD; – a devenit membru activ în PNŢCD în ianuarie 1992; din 1995, este vicepreşedintele acestui partid pentru judeţul Bistriţa-Năsăud; – a fost directorul campaniei electorale a Convenţiei Democrate, în 1996; – a devenit consilier judeţean, din partea PNŢCD, după alegerile din 1996; – a fost şeful Biroului de presă al PNŢCD şi al Departamentului de relaţii cu publicul.

Este un exemplu de la sport-turism şi tineret, unde de asemenea este menţinut un astfel de om. Sînt convins că astfel de oameni nu şi-au schimbat peste noapte viziunea asupra existenţei, filozofia politică.

Care ar fi consecinţa practică a retragerii acestui sprijin?

Noi cerem suspendarea din funcţie a prefectului, subliniind clar că funcţia de prefect rămîne în continuare la PNL. Rugăm să fie schimbată persoana care, după părerea noastră, nu este cea mai potrivită pentru asemenea funcţie.

Credeţi că PNŢCD va mai candida sub umbrela Convenţiei în anul 2000?

Greu de apreciat dacă o structură ca cea a Convenţiei Democrate va rămîne sau se va destrăma. Părerea mea este că diferenţa dintre procentele din sondajele de opinie se datoresc tocmai aliaţilor pe care-i avem. Pentru că aliaţii noştri nu totdeauna fac lucruri bine percepute de mase, după 1996. Principalul lucru este ca stînga să nu cîştige teren în ţara noastră, pentru că, cel puţin pentru o bună perioadă, dreapta trebuie să-şi promoveze valorile în România, dacă vrem să funcţionăm potrivit principiilor economiei de piaţă, dacă vrem o democraţie sănătoasă.

CONCURS 2

1. Volumul lui Andrei Oişteanu, ***Mythos & Logos*** a fost lansat la:
a) Tîrgul Internaţional de Carte Bucureşti 1997?
b) Tîrgul de Carte „Gaudeamus"?
c) Tîrgul de Carte „Librex" – Iaşi?

2. Care din următorii autori colaborează şi cu revista „22"?
a) Andrei Oişteanu
b) Aurelian Crăiuţu
c) Ambii

NUME.....
PRENUME.....
STRADA.....NR.....BL.....
SC.....AP.....SECTOR/JUDEŢ.....
LOCALITATEA.....

Alegînd varianta corectă a răspunsurilor din talonul de mai jos şi trimiţîndu-l pe adresa redacţiei, puteţi cîştiga unul din cele **10 PREMII** oferite de Editura NEMIRA constînd în următoarele apariţii:

- Andrei Oişteanu: ***Mythos & Logos***
- Carlo Ginzburg: ***Brânza şi viermii-Universul unui morar din secolul al XVI-lea***
- Sorin Antohi şi Aurelian Crăiuţu: ***Dialog şi libertate-Eseuri în onoarea lui Mihai Şora***

Data limită:

20 SEPTEMBRIE 1997
(data poştei)

Lista câştigătorilor va fi publicată în Revista *„22"*

ADRESA REDACŢIEI REVISTEI *„22"*:
Calea Victoriei 120, sector 1, Bucureşti, 70179

EDITURA NEMIRA ŞI REVISTA „22"

H.-R. PATAPIEVICI

Epistemologia toleranţei

Întîmpinările

Obiecţiile aduse de d-l Liviu Andreescu („Fundamentalism, adevăr absolut şi toleranţă") articolului meu despre toleranţă şi exhortaţia prin care d-l Sorin Dumitrescu („Un intolerant despre toleranţă") mă soma să asum deschis toate consecinţele celui care recunoaşte că există un adevăr absolut mă determină să revin asupra soluţiei mele, care, mi-am dat seama, nu e lipsită de unele dificultăţi. Într-un fel, lipsa ei de simplitate teoretică nu mă indispune, deoarece, vorba lui Walter Lippmann, *„privitor la chestiunile omeneşti, singura soluţie simplă şi neproblematică este cea greşită"*.

Obiecţia adusă de d-l Liviu Andreescu punctului meu de vedere pleacă de la observaţia următoare: dacă e adevărat că imposibilitatea adevărului manifest face posibilă toleranţa (poziţia mea), atunci pare inevitabil că posesia adevărului manifest justifică intoleranţa (aparent, concluzia trasă de d-l Dumitrescu). Pentru a-şi argumenta obiecţia, d-l Andreescu pleacă de la distincţia dintre valorile de doctrină şi valorile de convieţuire. A tolera o idee în care nu crezi, susţine el, nu te obligă să o încorporezi setului tău de adevăruri (siluind astfel convingerile intime), ci te invită să admiţi alături de tine prezenţa *unui om* diferit. Astfel, pentru d-l Liviu Andreescu, temeiul toleranţei nu ar ţine de sfera epistemologică pentru că, în fond, relativitatea adevărului nu trebuie tratată epistemologic, ci la nivelul acomodării sociale. Chestiunea dacă omul care separă domeniul lucrurilor în care crede de domeniul lucrurilor pe care le admite este consecvent e eliminată de d-l Andreescu prin constatarea că viaţa e un şir de negocieri cu idealuri incompatibile. Ceea ce, potrivit punctului său de vedere, îl duce în fine la identificarea adevăratului temei al toleranţei: recunoaşterea ireductibilităţii conflictelor de valori. Pentru a întemeia toleranţa, conchide d-l Andreescu, este suficient să admitem că ea rezultă din imposibilitatea noastră de a asigura consensul asupra adevărului absolut, fără a mai trebui să presupunem vreo legătură necesară între imposibilitatea adevărului absolut şi justificarea toleranţei (supoziţie inutilă şi primejdioasă).

Şi totuşi, există un cuplaj tare...

Faptul că se poate trăi separînd domeniul lucrurilor în care crezi de domeniul lucrurilor pe care le admiţi fără a-ţi pierde integritatea este exemplificat de d-l Andreescu prin pactul de toleranţă dintre catolicii şi protestanţii din Anglia. Sensul argumentului său este că, deşi separaţia amintită a fost observată, din momentul în care a fost introdusă, de toţi, catolicii şi protestanţii şi-au conservat valorile absolute (incompatibile) în care fiecare credea. Cred că, astfel privit, argumentul spune mai degrabă contrariul. Sunt de acord că acei oameni, în zorii modernităţii, au acceptat să disocieze strict adevărurile de doctrină de adevărurile de convieţuire; mi se pare însă evident, pe de altă parte, că, în urma acestei decizii, atît protestanţii cît şi catolicii au încetat să mai creadă cu adevărat în absolutul confesiunii lor. Ceea ce înseamnă că acomodarea, cînd este obţinută, se face prin triumful adevărurilor de convieţuire, în detrimentul celor de doctrină. Mai mult, convieţuirea între absolute contrare pare a se face întotdeauna prin detronarea absolutelor din centralitatea lor manifestă: după erodarea acestora prin intermediul acomodărilor convieţuirii, poziţia absolutelor în interiorul sistemului de valori acceptat de societate devine ornamentală, adică periferică. În termenii mei, ceea ce numim slăbire a credinţei în societăţile moderne reprezintă, în fond, expresia faptului că identificarea adevărului revelat (creştinismul) cu cel manifest (priză directă asupra realităţii) şi-a pierdut veracitatea. Or, această disociere s-a realizat tocmai prin pierderea încrederii în posibilitatea adevărului manifest şi, simultan, prin identificarea adevărului revelat (care a fost o vreme şi manifest – învierea lui Hristos) cu o simplă tradiţie culturală (creştinismul), mai mult sau mai puţin importantă (în ultimul timp, în mediile academice, din ce în ce mai puţin importantă şi, vai, din ce în ce mai puţin respectată). Altfel spus, cred, alături de d-l Andreescu, că toleranţa decurge din faptul că nu putem asigura consensul asupra adevărului absolut; dar nu mă pot abţine să nu remarc că acest lucru se face renunţînd la ideea că există vreun absolut. Ceea ce, din punctul meu de vedere, sugerează că există un cuplaj tare între funcţionarea empirică a toleranţei şi temeiul ei epistemologic adînc. Mai mult, John Rawls, în cartea citată de Liviu Andreescu (*Political Liberalism*, 1993), confirmă şi el că acceptarea toleranţei religioase este, azi, legată de faptul că temeiurile epistemologice care argumentau în trecut intoleranţa şi-au pierdut veracitatea. Bunăoară, sclavia nu mai este *teoretic* acceptată şi abia astfel a putut dispărea complet sursa de intoleranţă care a dat naştere războiului de secesiune. Pentru a fi acceptată, conchide Rawls, toleranţa trebuie să decurgă din convingerile noastre profunde (sau din înmuierea lor). Dimpotrivă, este respinsă, atîta timp cît convingerile noastre profunde o contrazic. La fel a fost, în Europa, cu războaiele confesionale. Ele nu se mai poartă azi deoarece veracitatea temeiurilor acestora s-a diminuat sub un anumit prag de acţiune socială: nici un religios de azi din Europa nu ar mai aprinde un rug inchizitorial, cu toate că acel religios va continua să creadă, poate, că există eretici; dar credinţa sa nu mai este atît de puternică, adică de exclusivă, încît să o pună în practică literal. El crede, dar nu mai crede în mod absolut. Ca atare, toleranţa, aşa cum credea Bossuet, este într-adevăr consecinţa creşterii indiferentismului religios. De unde această condiţionare? În opinia mea, tocmai din existenţa unui cuplaj strîns între posibilitatea adevărului manifest (cu care credinţa religioasă a fost strîns legată, cel puţin în Europa) şi toleranţă.

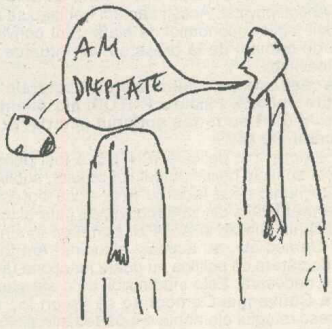

Cazul Voltaire revizitat

Obiecţiile care mi-au fost aduse m-au ajutat să-mi dau seama că, în forma sa iniţială, argumentul meu nu era suficient de clar. Bunăoară, nu mi-am dat seama că folosirea forţei pentru a impune un adevăr considerat manifest reprezintă o autorefutare a ideii de adevăr manifest înseşi şi că, deci, contradicţia lui Voltaire pe care o semnalam atunci era datorată faptului că acesta trata ideea de toleranţă ca pe un adevăr manifest (ceea ce este ilegitim). Reamintesc aici faptul că Voltaire, cel ce considera că *„omul care îl persecută pe semenul său pentru ideile sale este un monstru"* considera totuşi că există o situaţie în care intoleranţa este un drept al omului: intoleranţa faţă de cei care tind să submineze, prin activitatea şi convingerile lor, condiţiile care fac posibilă toleranţa. Din punct de vedere logic, Voltaire tratează aici toleranţa ca pe un adevăr manifest şi este constrîns, astfel, să adopte o soluţie de violenţă, pe care, e sigur, o abhora. Din ce motiv Voltaire, care ura violenţa, recurge la o soluţie care o presupune? Pentru că tratează toleranţa ca pe un adevăr manifest. Mai general, autorefutarea poate fi demonstrată şi astfel. Să presupunem că există adevăruri manifeste. Dar, dacă există un adevăr manifest, atunci este absurd ca el să nu fie vestit şi altora. Problema însă este: vestit poate însemna şi impus? Dacă decid să impun cu forţa adevărul care mie îmi apare ca fiind evident, mai pot atunci afirma fără ipocrizie că adevărul în numele căruia sunt intolerant este cu adevărat manifest? Dacă ar fi, atunci el s-ar impune tuturor, printr-un simplu act de percepţie naturală. Căci adevărul manifest nu este nici o stare facultativă de cunoaştere, nici o construcţie laborioasă a spiritului. El este asemănător revelaţiei, deoarece, potrivit observaţiei lui Schelling, atunci cînd adevărul se manifestă, *„omul este în comuniune lăuntrică, imediată şi în stare de identitate cu tot ceea ce trebuie să cunoască"*. Dar, în acest caz, dacă am nevoie de forţă pentru a revela şi altora adevărul absolut, atunci eu sunt constrîns să admit că, de fapt, în mod implicit, adevărul pe care îl am în vedere nu este manifest *decît* pentru mine şi nu în mod absolut. Altfel spus, dacă trebuie să recurg la forţă pentru a impune un adevăr, el nu poate fi manifest; căci, dacă ar fi manifest, atunci el s-ar impune tuturor, cu egală evidenţă. Această concluzie sugerează că folosirea violenţei şi posesia adevărului absolut sunt compatibile numai şi numai dacă adevărul absolut *nu* este manifest. Într-adevăr, dacă nu este, atunci Bossuet, posesor al unui adevăr absolut (dar lipsit de universalitate practică), poate conchide cu justeţe: *„Am dreptul să te persecut, deoarece eu am dreptate, iar tu te înşeli"*. Firește, sensul argumentaţiei mele nu era acela de a justifica intoleranţa celor care se cred deţinătorii adevărului absolut (cum, mă tem, am fost înţeles de d-l Sorin Dumitrescu), ci acela de a sugera că: (1) acceptarea toleranţei *în sens tare* (deci nu ca îngăduinţă) presupune respingerea ideii că adevărul manifest este posibil; (2) odată acceptat acest lucru, la toleranţă nu există alternativă raţională. (Dimpotrivă, se poate susţine că unei toleranţe definite în sens slab i se poate oricînd opune *în mod raţional* o filosofie politică bazată pe intoleranţă.)

Consecinţele Căderii

A doua sursă de neclaritate a argumentului venea din împrejurarea că nu am distins cu atenţie între adevăruri absolute, adevăruri revelate şi adevăr manifest. Cred că d-na Eugenia Udangiu (a cărei scrisoare a fost publicată în „22" în nr. 33/391) mi-a înţeles exact argumentul, dar, datorită neclarităţii menţionate, a depăşit intenţiile mele atunci cînd mi-a atribuit identificarea adevărului manifest cu „adevărul revelat". Adevărul manifest este o noţiune mai bogată decît aceea de adevăr absolut, de care diferă prin contiguitatea cu revelaţia. Adevărul manifest este un adevăr absolut care se impune oricui, prin puterea contagioasă a revelaţiei. Este, altfel spus, un absolut în mod natural socializat prin conjuncţia fericită dintre un subiect cunoscător transparent şi un obiect în mod miraculos lipsit de opacitate. Astfel, este posibil să crezi într-un adevăr revelat şi, în acelaşi timp, să respingi posibilitatea adevărului manifest. Un adevăr revelat nu este manifest decît în momentul revelaţiei sale. Eu pot crede în învierea Mîntuitorului şi în acelaşi timp să afirm că învierea nu este un adevăr manifest. Dacă ar fi, atunci învierea ar fi percepută asemeni culorii cerului, fără dubiu şi în acelaşi mod de către oricine. Nu ai nevoie de credinţă pentru a-ţi da seama că cerul este albastru. Ai în schimb nevoie de credinţă pentru a susţine că trupurile pot învia după moarte. Distincţia între adevărul revelat şi adevărul manifest sugerează faptul că identificarea lor ar face inutilă credinţa. Dacă propoziţia *„Mîntuitorul a înviat a treia zi, după Scripturi"* ar conţine un adevăr manifest, Crezul nu ar mai fi un simbol al credinţei, cum, de fapt, orice biserică creştină susţine că este. Să nu ne amăgim că măcar afirmaţiile ştiinţelor naturii ar fi manifeste. Ele sunt adevăruri falsificabile. Instanţa lor de falsificare este experimentul, după cum instanţa de falsificare a adevărurilor religioase este credinţa. Posibilitatea de existenţă a adevărului manifest nu ţine atît de suspendarea opacităţii obiectului, cît de modificarea subiectului cunoscător. Pentru ca adevărul să fie manifest trebuie un trup nou şi o minte pe potrivă; manifestarea, fiind transcendental condiţionată de constituţia subiectului, nu se schimbă decît dacă subiectul se schimbă. Sensul dispariţiei actualului tip de om în *Apocalipsa după Ioan* exprimă tocmai crearea condiţiilor manifestării revelaţiei. Tipul istoric de om nu are acces la revelaţie altfel decît prin credinţă, deoarece tocmai pentru el adevărul nu este manifest. Răsturnarea propoziţiei *„toleranţa decurge din imposibilitatea adevărului manifest"* sub forma enunţului apodictic *„intoleranţa decurge din posibilitatea adevărului manifest"* nu este permisă. De ce? Deoarece între subiectul pentru care adevărul este manifest (omul reconciliat al religiilor) şi subiectul pentru care adevărul manifest nu este posibil (cel actual) distanţa nu este de o negaţie logică, ci una de natură ontologică. Subiectul căruia i se aplică

DIN SUMARELE VIITOARE

- *H.-R. Patapievici: Despre filozofia politică a tînărului Cioran*
- *Reforma în televiziune: interviu cu Alexandru Sassu*
- *Interviu cu Sorin Pantiş, ministrul Comunicaţiilor*
- *Al Zub: Despre dispariţia istoricului François Furet*
- *Daniel Vighi: „Între descentralizare şi unitatea de comandă"*
- *William Totok: „Întîlnire cu Herma Kennel"*
- *Dan C. Mihăilescu: cronica literară*
- *Gheorghe Grigurcu despre antologia de poezie a lui Andrei Codrescu*

predicatul „adevăr manifest" nu este același cu subiectul căruia acest predicat îi este în mod natural inaccesibil. Lumea în care adevărul manifest este posibil în mod constitutiv și lumea în care adevărul manifest nu este cu putință altfel decît regulativ (sau afirmat sub forma credinței) sunt separate printr-o prăpastie ontologică. Reluînd argumentul lui Kant împotriva uzului impropriu al ideilor rațiunii, aș spune că, în lumea noastră, așa cum o cunoaștem, ideea adevărului manifest nu poate fi decît regulativă, dar că, pînă în zorii modernității, ea a fost sistematic considerată ca fiind constitutivă (în mod eronat, după opinia mea). De unde pretențiile ontologice nejustificate care au condus la persecuții religioase și care le-au conferit acestora din urmă ferocitatea specifică. În constituția actuală a lumii, ideea adevărului manifest nu poate fi folosită decît ca simplă regulă epistemologică: odată acceptat acest lucru, toleranța devine destinul inevitabil al unei lucidități ontologice cîștigate prin apariția acelui fenomen complex pe care îl numim modernitate. Cred că lumea modernă este „condamnată" la toleranță de ireversibilitatea convingerii noastre că adevărul manifest nu este o idee constitutivă a lumii de după Cădere.

Concluzii

În sumă, cea ce susțin este că, pentru a avea un sens tare (de tipul: dacă a, atunci în mod necesar b), noțiunea de toleranță are nevoie de un temei epistemologic. L-am identificat în respingerea ideii de adevăr manifest, deoarece istoria noțiunii de toleranță, în Europa, l-a implicat în mod constant. Argumentul meu încerca să sugereze că afirmația *„este necesar ca adevărul să nu fie manifest, pentru ca toleranța să fie singura atitudine rațională"* este adevărată. Există și un sens slab al toleranței, care decurge din prezentarea utilității ei sociale, a solidarității ei cu scara de valori a umanismului, a fertilității ei culturale și cognitive etc. Cred însă că oricărei fundamentări slabe a toleranței i se va putea oricînd retorca prin afirmația că intoleranța e de preferat, dînd ca justificare exact argumentele slabe în favoarea toleranței (utilitate socială, stimulare a energiilor colective, fertilitate creativă etc). Argumentul meu căuta să sugereze că nu există alternativă rațională la toleranță, atîta timp cît constituția subiectului cunoscător nu va permite existența adevărului manifest. Săptămîna viitoare mă voi ocupa de filosofia politică a tînărului Cioran, ca exemplu de replică contrară la întemeierea slabă a toleranței.

FLORIN GABREA

CRONICA TV

În curînd, la TVR se lasă întunericul. Să vezi atunci carnaval!

Iată, mai jos, cîteva paragrafe ale *Legii 41* (din 17 iunie 1994) privind organizarea și funcționarea SRTV:

a) *„Societatea Română de Televiziune este un serviciu public autonom de interes național"* (Art. 1);

b) *„Președintele și membrii Consiliului de administrație al SRTV se numesc de către Parlament"* (Art. 20)'

c) *„Veniturile proprii ale Societăților de Radiodifuziune și Televiziune provin din taxe de abonament de radio și de televizor"* (...) *„Nivelul taxelor de abonament, modalitatea de încasare și faptele care constituie contravenție se stabilesc prin hotărîre a Guvernului"* (Art. 44);

d) *„Prin legea bugetară anuală se aprobă fondurile de la bugetul de stat, alocate SRTV pentru* ***acoperirea*** (s.n.) *cheltuielilor de dezvoltare, inclusiv a celor valutare, pentru achiziționarea de echipamente și piese de schimb, precum* ***și fondurile pentru utilizarea stațiilor de emisie*** (s.n.) *a radioreleelor și a circuitelor video și fonice, datorate agenților economici din sistemul de comunicații"* (Art. 45).

În articolul *„Emisia Televiziunii Române poate fi întreruptă"* (*Ziua*, din 27.08 1997), se atrage atenția că, în momentul de față, criza din Televiziunea Română a intrat pe un făgaș de-a dreptul periculos. TVR, lipsită complet de fonduri, nu a plătit facturile restante (4 miliarde de lei) Regiei de Radiocomunicații, care, la rîndul ei, are mari datorii către RENEL. Prin urmare, se așteaptă, de la o zi la alta, ca acesta să oprească furnizarea energiei electrice către Regia de Radiocomunicații. Urmarea? În Televiziunea națională se va face întuneric. Ca la carnaval!

În același articol este citat d-l Mircea Ciumara, ministrul Finanțelor, cu următoarea declarație: *„Inițial, Societățile de Televiziune și Radio au primit un buget de 60 de miliarde de lei. Pentru că* ***nu au bani să plătească emisia*** (s.n), *au cerut o suplimentare a bugetului cu 150 de miliarde de lei. Leam spus că nu pot să le dau mai mult de alte 60 de miliarde. De altfel, cele două sînt singurele instituții bugetare care nu se modernizează. Am cerut din partea conducerii Societăților de Televiziune și Radio o soluție de restructurare. Dacă nu se realizează reforma, nu se pune problema de suplimentare a bugetului."* Aici miroase a șantaj. Sau a subterfugiu avocățesc. Cum adică? În luna decembrie 1996, d-l Stere Gulea a fost mandatat de către Guvern (mandat aprobat, ulterior, de către Parlament) să preia funcția de director general interimar, avînd sarcini strict limitate, **doar** pînă la numirea, de către Parlament – obligatorie, conform legii, vezi punctul b) –, a unui Consiliu de administrație. Aceste sarcini au fost: **1)** evaluarea situației instituției și conceperea unui program de redresare, incluzînd modificări ale *Legii 41* și **2)** gestionarea crizei și realizarea de îmbunătățiri punctuale ale programelor. Or, Parlamentul nu a considerat necesar să se conformeze unei legi, votate de el însuși și, astfel, conducerea interimară a fost lăsată să se descurce singură. Trebuie spus că, oricîte nemulțumiri, de formă sau de fond, am avea (și avem destule!), conducerea interimară s-a achitat în întregime de sarcinile ce i-au fost atribuite. Cel care nu s-a achitat de sarcinile ce-i reveneau, prin lege, este Guvernul însuși. Guvernul nu trebuia să „dea" Televiziunii nici 60, nici 20, nici 400 de miliarde, ci trebuia **„să acopere"** – conform cu punctul b), de mai sus, și cu cea mai riguroasă interpretare lingvistică a termenului – **în întregime** (și nu parțial sau arbitrar) *„cheltuielile de dezvoltare și fondurile pentru utilizarea stațiilor de emisie etc."* Ce are a face, aici, modernizarea și reforma, invocate de d-l Ciumara? Dacă TVR ar fi de stat, atunci cel care ar trebui să purceadă, în pași vioi, la aplicarea reformei ar fi statul, adică însuși Guvernul. Dacă TVR ar fi particulară, atunci statul, adică Guvernul, nu ar avea de ce să se amestece și ar trebui să o lase să se gestioneze singură și să ia măsurile administrative și financiare pe care le crede ea de cuviință, spre binele ei mers: restructurări de personal, cumpărări sau înstrăinări patrimoniale etc. Dar TVR nu este nici de stat și nici particulară. Ea este, conform cu punctul a), un **serviciu public autonom, de interes național.** Ceea ce vrea să însemne că atît Televiziunea Română cît și Guvernul au, pentru corecta și optima funcționare a celui mai important sector din *mass media* românească, sarcini complementare și obligatorii. Iar apoi, pe durata restructurării și „modernizării" (dar fără disponibilizări de forțe de muncă!), de care vorbește d-l Ciumara, cine ar urma să plătească facturile pentru utilizarea stațiilor de emisie? Nu tot Guvernul? Este limpede că avem, aici, de-a face nu cu un subterfugiu avocățesc, ci cu o exemplară eludare a legii, din partea Guvernului. Conducerea TVR ar putea obține, folosind, cu succes, calea juridică și luîndu-și mai în serios ca niciodată investitura, o executare silită a debitului restant, conform cu prevederile legii, scăpînd, astfel, onorabil, de o rușine de care nu se face vinovată.

Și o ultimă remarcă: fără TVR (și presă liberă), statul democratic român nu poate trăi. Cetățeanul român, însă, poate trăi fără TVR. Atîta timp cît are alternativa posturilor de televiziune particulare, mai puțin plicticoase și mai fără ifose. Așa că Guvernul, care a instituit liberalizarea prețurilor la produsele de larg consum, ar trebui să găsească o formulă inteligentă și abilă, în interes propriu (poate o compensare, ca în cazul pîinii), pentru majorarea taxei de abonament pe televizor, de la 3.100 la, să zicem, 5.300 de lei și, totodată, o metodă modernă și eficientă de încasare a acestei taxe. Și ar mai trebui să persuadeze Parlamentul, în numele de urgență a Consiliului de administrație, pentru a putea impune, **unei conduceri legale**, înfăptuirea atît de necesarei și așteptatei reforme a Televiziunii, care să devină cît mai atractivă, mai necesară și mai eficientă. Altminteri, cetățeanul se poate lipsi nu doar de TVR, dar, la nevoie, chiar și de televizor, care, tot ca urmare a liberalizării prețurilor, a devenit un adevărat obiect de lux. Și atunci, piața, curtea și balconul, locuri de tradiție în exersarea spiritului de solidaritate și dialog intercomunitar, ar putea redeveni, precum odinioară, sursa cea mai directă (și mai ieftină) de informație, educație și divertisment. Să vezi atunci carnaval!

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista "22" achitînd la redacție (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în conturile deschise la **Banca Comercială Ion Țiriac S.A. București, Str. Doamnei nr. 12**:
(pentru **dolari** în contul 4024009230,
pentru **mărci** în contul 4024009231,
pentru **franci francezi** în contul 4024009235,
pentru **lire sterline** în contul 4024009232,
pentru **franci elvețieni** în contul 4024009233,
pentru **lire italiene** în contul 4024009234) sau (pentru orice fel de valută) trimițînd un cec (**money order**) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România.

Pentru a nu se reține un comision foarte mare de către bănci, rugăm abonații cărora le stă în putință acest lucru ca plățile care se fac prin CEC (nu virament) să se facă prin CEC-uri plătibile în SUA și exprimate în dolari SUA sau prin CEC-uri exprimate în mărci germane și plătibile în Germania.

	1 an	6 luni	3 luni
– Europa occidentală:	80 $	40 $	20 $
	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
	100 CHF	50 CHF	25 CHF
– Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia	40 $	20 $	10 $
– Israel	60 $	30 $	15 $
– SUA, Japonia, Australia:	100 $	50 $	25 $

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista "22" anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

HUMANITAS
Cartea care dăinuie

Noi apariții în septembrie:

CIORAN
Mărturisiri și anateme

AMOS FUNKENSTEIN
Teologie și imaginație științifică

MARIA FÜRST / JÜRGEN TRINKS
Manual de filozofie

ROBERT MUCHEMBLED
Magia și vrăjitoria în Europa

ARNOLD J. TOYNBEE
Studiu asupra istoriei

ANTET CARTEA CARE TE CITEȘTE!

„Terorism, antiterorism, contraterorism"
„Război contra speciei umane"

• O carte despre teroriști adevărați, scrisă de antiteroriști de profesie.
• Istoria celor mai mari organizații teroriste din lume.
• Acțiuni antiteroriste descrise pe larg, sfaturi pentru cetățeni în vederea prevenirii atentatelor teroriste.

Totul despre teroriști, într-o singură carte!

• Materiale incendiare despre operațiunile secrete ale URSS împotriva altor state.
• Adevărul despre invaziile URSS în statele „vecine și prietene".
• Pe copertă, șeful invaziilor după '89: Gen. Aleksandr Lebed.
• „Noul stat sovietic va deveni (...) primul pas pe calea unirii popoarelor muncitoare în *Republica Sovietică Socialistă Mondială*." – V. I. Lenin.

Editura ANTET
Adresa redacției: str. Miron Costin nr. 9A; București; Tel: 6175332
O.P. 22 C.P. 285

PRESA

GABRIEL ANDREESCU

Huliganismul presei

Într-o plîngere adresată Comitetului Helsinki în luna februarie a acestui an, Gregorian Bivolaru (întemeietorul MISA) nota *„halucinantele acuzaţii care sînt susţinute cu atîta vehemenţă de jurnalişti“*. Cercetările sistematice ale organelor de drept nu confirmaseră nimic. Citez: *„În schimb, atît cei care urmează cursuri de Yoga în cadrul MISA cît şi eu suferim, ca urmare a celor publicate, disprețul public, fiind ţintuiţi la stîlpul infamiei prin etichetarea noastră nejustă ca «sectanţi», ca infractori periculoşi şi ca persoane dezaxate sau decăzute moral. Cu toate că articolele publicate în presă nu ajung (...) în instanţă (...) totuşi tipărirea cu rea-credinţă a unui material acuzator, plin de calomnii îngrozitoare nu diferă prea mult, prin efectele sale distructive, de trimiterea în judecată a unui om de către Parchet. În cazul rechizitoriului înaintat instanţei, acuzatul este supus examenului critic al judecătorilor. În cazul ziariştilor, acuzatul neputincios este supus examenului nemilos al opiniei publice naive, care nu-şi dă seama că adeseori este manipulată cu viclenie. Există totuşi o mare diferenţă... Un om care este incriminat prin rechizitoriul Parchetului mai are şansa, dacă este nevinovat, să se apere, fiind absolvit de pedeapsă, în urma unui proces. Un om acuzat pe nedrept într-un material calomnios care este publicat prin presă, şi căruia i se refuză sistematic dreptul la apărare prin publicarea unei replici legale, riscă să rămînă după aceea în conştiinţa a zeci de mii de cititori exact aşa cum l-a prezentat articolul mincinos din respectiva publicaţie: un escroc, un ticălos, un criminal, un pervers“*.

Aş adăuga: efectele devastatoare ale unui articol insultător se manifestă chiar dacă publicaţia acceptă dreptul la replică.

Încep cu acest lung citat pentru a arăta – poate mai e nevoie – că „vînătoarea“ pe care o practică unii ziarişti face nenumărate victime. Că ea are nenumărate direcţii şi numeroase explicaţii. Citatul sugerează foarte bine sentimentul neputinţei pe care ţi-l lasă violentarea propriei imagini în paginile ziarelor ori pe ecrane; o agresiune perfidă, de care nu te poţi apăra. În sfîrşit, am ales citatul pentru a mă opune tentaţiei de a reacţiona numai dacă „victimele“ au un certificat de celebritate, ori de onorabilitate.

Dar ceea ce scriu acum este determinat de un alt caz, deja notoriu: atacul stupefiant al editorialistului Ion Cristoiu la adresa Gabrielei Adameşteanu. Articolul „O doamnă căreia i-aş putea spune: fă!“, publicat în ziarul *Naţional* din 18 august 1997, a determinat deja protestul asociaţiei feministe „Ana“.

Nu am de ce să preiau pasaje din acest material suburban. În mod obişnuit, un om care vorbeşte în casă sau peste gard, în astfel de termeni, trezeşte indignarea vecinilor. Cum este posibil ca opinia publică să suporte insalubrităţile unor persoane care au acces la sute de mii de cititori, iată o întrebare la care sociologii ne sînt datori cu un răspuns.

Din păcate, articolul lui Ion Cristoiu împotriva redactorului-şef al revistei „22“ a „beneficiat“ de precedentul apărut sub semnătura lui Dorin Tudoran, în *Adevărul*. Regret foarte mult că omul curajos şi talentat care este Dorin Tudoran a intersectat pentru un moment o categorie din care nu are de ce face parte.

Desigur, precedentele încep cu luna ianuarie 1990. Să lăsăm însă în spate acea perioadă bolnavă. În multe sensuri ale cuvîntului, astăzi ne îndreptăm spre normalitate. Dar cît de mult ne vom apropia, dacă presa – într-un sens, mentalul colectiv – nu reuşeşte să atingă standardele fireşti de civilizaţie? Cum vom ieşi din stadiul huliganic al presei, dacă segmentul ei central este dominat de Ion Cristoiu, Cristian Tudor Popescu, Octavian Paler şi alţii pe care nu-i mai numesc?

Schimbarea ar fi trebuit iniţiată de ziarişti şi de grupurile lor profesionale. Îi cunosc suficient de bine pentru a afirma: din interior, **această schimbare este imposibilă**. Sentimentul de forţă pe care li-l dă accesul la pagina scrisă, cuplat cu sentimentul de impunitate faţă de ceea ce scriu, tentează imensa majoritate a ziariştilor să refuze impunerea unor condiţii de practicare a meseriei, aşa cum funcţionează ele în ţările cu tradiţie democratică.

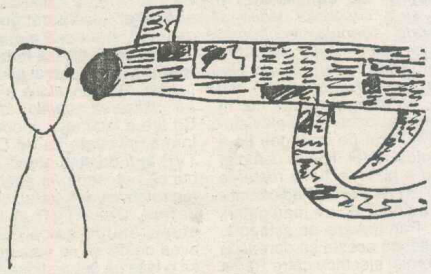

Rămîn atunci la dispoziţie, pentru a apăra cetăţeanul, instituţiile. Prima între ele este justiţia, avînd la îndemînă delictele de insultă şi calomnie. În faţa oricăror exemple, aş milita pentru principiul ca sancţiunile pentru delictele de presă să nu ajungă niciodată la închisoare. Libertatea presei e un bun prea preţios pentru a fi periclitată de teama abuzării ei. Dar, de plătit pentru agresiunea prin presă trebuie plătit. Libertatea de opinie se cere apărată, dar nu mai puţin, dreptul persoanei la demnitate. Aştept, cu interesul unui implicat, ce soluţie se va da în procesul pe care Gabriela Adameşteanu l-a deschis lui Ion Cristoiu şi ziarului *Naţional*. Dacă instanţa de judecată nu va decide că, în cazul editorialului din 18 august, e vorba de „insultă“, atunci ce conţinut mai are articolul din Codul penal care dă numele acestui delict?

Justiţiei i se adaugă şi alte autorităţi. Trebuie înţeles că presa, chiar privată, administrează un **spaţiu public**. Adică un spaţiu supus reglementării. Puterea ziaristului e de aceeaşi natură cu puterea poliţistului. El are acces la mijloace neaflate la dispoziţia subiecţilor săi. Suferinţa fizică produsă de un poliţist nu e cu nimic mai oribilă decît suferinţa morală produsă de un publicist. Aşa cum un întreg sistem de protecţie a cetăţenilor a fost dezvoltat contra abuzului forţei „legitime“ a statului, la fel anumite drepturi ale omului se opun abuzului ziariştilor.

Un tip particular de obligaţii îl au „administratorii publici ai spaţiului public“. Adică administratorii presei scrise, radioului şi televiziunii publice. Aici responsabilitatea incumbă direct Parlamentului ori Guvernului (în cazul României, primului) prin politica pe care o promovează. Mă întreb atunci: cum e posibil ca Vartan Arachelian să facă propagandă unui ziarist care s-a compromis, cum e cazul lui Ion Cristoiu, pe postul naţional de televiziune? De ce se oferă spaţiul public unui om care-l foloseşte fără discernămînt? Îmi amintesc că Vartan Arachelian s-a delimitat de conducerea Alianţei Civice cînd aceasta l-a criticat pe Adrian Păunescu, pentru politica sa (ca şef al Comisiei de cultură, mass-media etc.), exprimîndu-şi admiraţia faţă de poetul de curte al lui Ceauşescu. Era, desigur, dreptul său. Dar, nu înţeleg de ce actuala conducere a TVR găseşte de cuviinţă să facă politica lui Adrian Păunescu prin intermediul lui Vartan Arachelian.

Se va discuta în curînd o nouă lege a audio-vizualului. În ea pot şi trebuie introduse obligaţii de ordin deontologic privind mass-media, aşa cum există peste tot unde persoana contează. Ar fi cazul ca violenţa extremă manifestată în presa actuală să constituie un subiect de meditaţie pentru legislatori.

În sfîrşit, responsabili sînt şi oamenii de cultură, liderii de opinie, cei a căror judecată poate avea o influenţă la nivel de mentalitate. Nici la acest capitol, din păcate, nu excelăm în exemple pozitive. Explicaţia stă, cred, mai puţin în reaua-voinţă. Cel mai adesea, este vorba despre un simţ tocit. E momentul să-i amintesc colegei mele din conducerea „22“ seninătatea cu care a întîmpinat o vreme mentalitatea căreia îi cade acum victimă. Oare i se mai pare firesc ca un ziarist ce i-a tratat în cuvinte imunde pe Horia Pătapievici, apoi pe Adrian Severin – *„un şobolan care nu lasă prada din gură decît dacă îi faci o injecţie în cap“*/*„bursuc veninos“* – (e vorba, desigur, despre Cristian Tudor Popescu), să fie apărat de domnia sa ca un *„bun jurnalist* (...) *un pamfletar redutabil“*? Oare nici acum nu e limpede că a-i descrie pe alţii „ca pe nişte africani“, a-ţi manifesta *„mila şi sila“* sau a vorbi despre mostra *„hirală şi descalificantă de iezuitism infantil“* reprezintă tot o formă de huliganism? Cum poate fi Octavian Paler un „european moderat“, dacă pagina lui este expresia pasională a plăcerii de a dispreţui şi a umili? (Întrebarea de mai sus rămîne, desigur, retorică, avînd în vedere replicile semnate de Gabriela Adameşteanu, adresate lui Cristian Tudor Popescu, lui Dumitru Tinu, revistei *Cuvîntul*.)

Atacul lui Ion Cristoiu este un exemplu extrem care, sper, va determina o întreagă reaşezare a temei libertăţii presei şi a obligaţiilor deontologice ale slujitorilor ei. Urmează ca, în lunile următoare, în cazul acesta să se exprime justiţia. Dar ar fi firesc ca opinia justiţiei să fie doar complementară deciziei ziariştilor de a face ordine în domeniul lor.

The Fulbright Commission
(Romanian – U.S. Office for Educational Exchanges)
is welcoming applications for the following positions:

1. Program Coordinator for American Grantees – The position involves working with U.S. program agencies and Romanian academic institutions in order to administrate Fulbright Fellowships for American Grantees in Romania. Responsibilities will include:
   - ensuring the affiliation of American grantees with the appropriate Romanian institutions;
   - facilitating the accomplishment of Fellows' projects in Romania;
   - consulting periodically with the Cultural Affairs Officer at the U.S. Embassy.
2. **Educational Advisor** – Responsibilities will include coordinating and developing the activity of counseling Romanian students who wish to study in the United States.
3. **Operations Assistant** – Will assist the Executive Director, the Educational Advisor and Program Coordinators in their responsibilities, and perform secretarial duties for the Commission as a whole.

Applicants should be fluent in English, hold a university degree, preferably in the Humanities or Social Sciences, have good communication and public relation skills, as well as a fair understanding of the U.S. and Romanian educational systems. Computer literacy is also required. Qualified candidates should submit a C.V., references, and a letter of intent, no later than September 18. The Fulbright Commission is located in Bucharest, strada Austrului 15. (Tel.: 210.49.14; Fax: 210.49.15).

Redactor-şef: **GABRIELA ADAMEŞTEANU**
Redactor-şef adjunct: **RODICA PALADE**
Publicist comentator: **ANDREI CORNEA**

Redactori: **IULIAN ANGHEL, RĂZVAN PAUL, MARIAN CHIRIAC, ALIC MÎRZA, AURELIAN CRĂCIUN**; Grafician: **DAN PERJOVSCHI**; Contabil şef: **ALINA CORBU**; Şef serviciu marketing-distribuţie: **MIRCEA VLAD IONESCU**; Asistent marketing-publicitate: **MIHAELA CUCU**; Secretariat: **ADRIANA BOBEICĂ**

Difuzare, abonamente: **Constantin Satalla, Alexandru Petrea**; Operator calculator: **Lidia Cristescu**; Corectură: **Rodica Toader, Mara Ştefan**; Casierie, abonamente: **Mihaela Antonescu**.

Rubrici: ***ILIE ŞERBĂNESCU*** *(comentariu economic)*, ***ŞERBAN ORESCU, ZOE PETRE, EMIL HUREZEANU, DAN PAVEL, RADU CĂLIN CRISTEA, CRISTIAN PREDA, MARIUS BÂZU*** *(comentariu politic)*, ***H.-R. PATAPIEVICI*** *eseu („Idei în libertate“)*, ***DAN C. MIHĂILESCU*** *(cronică literară)*, ***MAGDA CÂRNECI*** *(comentariu cultural)*, ***IRINA COROIU*** *(cronică de teatru)*.

Consiliul consultativ „22“: MONICA LOVINESCU, VIRGIL IERUNCA, MIHAI ŞORA, ŞERBAN PAPACOSTEA, VIRGIL NEMOIANU, SORIN ALEXANDRESCU, MIRCEA MARTIN, MIHNEA BERINDEI, VLADIMIR TISMĂNEANU, GABRIEL ANDREESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI

Tipărit la FED. Tehnoredactare computerizată: „22“.
Redacţia şi administraţia: Bucureşti, Calea Victoriei 120. Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08, 614.17.76, e-mail: r22@r22.sfos.ro, http://www.sfos.ro/culture/22/
Responsabil de număr: MARIAN CHIRIAC

Număr tipărit cu sprijinul FUND FOR CENTRAL AND EAST EUROPEAN BOOK PROJECTS şi al FUNDAŢIEI SOROS

ISSN-1220-5761